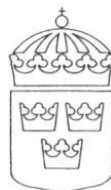

Riksdagens protokoll

1992/93:51

Onsdagen den 13 januari

Kl. 9.00 – 13.03

Protokoll
1992/93:51

1 § Avsägelse

Svar på interpellationer

Talmannen meddelade att *John Andersson* (-) av sagt sig uppdraget att vara suppleant i justitieutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *John Andersson* (-) av sagt sig uppdraget att vara suppleant i lagutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Svar på interpellation 1992/93:50 om ungdomspraktikplatser

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Martin Nilsson har frågat mig

- vad regeringen planerar för åtgärder för ungdomar som genomgått en ungdomspraktikutbildning,
- vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att ungdomar inte skall tvingas in i ett socialbidragsberoende, utan i stället ha rätt till den frihet som exempelvis ett eget boende innebär,
- vilka åtgärder jag som arbetsmarknadsminister avser att vidta för att ungdomspraktikanter inte skall kunna utnyttjas som gratis arbetskraft,
- på vad sätt regeringen kommer att motverka att arbetsmarknadspolitiken utnyttjas för att snedvrida konkurrensen mellan olika företag samt
- vilka åtgärder regeringen avser vidta för att ungdomars ordinarie arbetsmarknad inte genom arbetsmarknadspolitiska instrument ytterligare minskas.

Det försämrade arbetsmarknadsläget drabbar i stor utsträckning nytillträdande ungdomar. Det är främst för de litet äldre ungdomarna, 20–24-åringarna, som försämringen varit mest markant.

Vårt land, och inte minst ungdomarna, drabbas nu hårt av sviterna av 80-talets inflations- och spekulationsekonomi. Lägg till detta att lågkonjunkturen varit längre och svårare än någon beräknat.

De hemmalagade 80-talsproblemen och den internationella lågkonjunkturen har givit upphov till den kärva arbetsmarknad och det svåra budgetläge som vi har i dag. För att motverka den snabbt ökande långtidsarbetslösheten, framför allt bland ungdomar under 25 år, var det därför nödvändigt att skapa en ny åtgärd. Åtgärden måste kunna nå en hög volym samt ge ungdomarna arbetslivserfarenhet inom hela arbetsmarknaden. Samtidigt måste finansieringsfrågan lösas på ett godtagbart sätt.

En bakgrund till utformningen av det nya systemet var att de befintliga åtgärderna för 18–19-åringarna inte alls uppnådde sitt syfte. Ungdomarna låstes in inom den offentliga sektorn, där möjligheten till reguljärt arbete var och kommer att vara begränsad. Många av ungdomarna har dessutom en yrkesinriktning som arbete eller praktik inom den offentliga sektorn inte kan tillgodose. En annan bakgrund var att snabbt växande skaror av 20–24-åringar skulle bli långtidsarbetslösa med de tidigare gällande arbetsmarknadsåtgärderna.

Det är nu ett halvår sedan det nya systemet infördes, och ungdomspraktiken fungerar över förväntan. Ungdomspraktiken gör det möjligt för arbetslösa ungdomar att trots det svåra arbetsmarknadsläget få delta i arbetslivet och därmed också i vuxenlivet.

Av en enkätundersökning som AMS genomfört i början av november framgår att av det totala antalet ungdomar i ungdomspraktik återfanns 5,8 % inom staten, 33,5 % inom kommunerna, 3,8 % inom landstingen och 56,4 % i enskilda företag. Av ungdomarna anvisade ungdomspraktik i enskilda företag fanns närmare 39 % i företag med färre än nio anställda. Målsättningen att ge ungdomarna tillgång till hela arbetsmarknaden har således uppnåtts.

Vidare har jag låtit genomföra en kartläggning av arbetsgivarnas kunskaper om och inställning till ungdomspraktik. Undersökningsresultatet visar bl.a. på en god tillgång på praktikplatser. Arbetsförmedlingen har alltså möjlighet att välja ut och anvisa lämpliga praktikplatser. Därvid är det viktigt att arbetsförmedlingen alltid tar hänsyn till eventuella konkurrenssituationer som kan uppstå.

Vid årsskiftet var ca 80 000 ungdomar anvisade ungdomspraktik. Det är ett mycket stort antal som i enskilda fall kan skapa vissa svårigheter. Jag har emellertid uppfattningen att personalen vid arbetsförmedlingarna – tillsammans med ungdomarna själva – värnar om att tiden på praktikplatsen skall ge en värdefull arbetslivserfarenhet. Arbetsförmedlingen skall under hela praktiktiden pröva ungdomarna mot den reguljära arbetsmarknaden. Praktiken kan förlängas ytterligare en period om ett bättre alternativ inte går att finna.

Alternativet, en hög långtidsarbetslöshet bland ungdomarna, vore ett mångfalt större problem. I flertalet länder i Europa kommer den öppna ungdomsarbetslösheten denna vinter att ligga på 20–30 %.

Regeringen har målsättningen att alla ungdomar som inte fått ordinarie arbete eller utbildning skall erbjudas åtgärder som rekryteringsstöd, inskolningsplats, starta eget, utbildning eller ungdomspraktik.

Fru talman! Jag är övertygad om att denna vår målsättning är en framtidsatsning som är av avgörande betydelse för tillväxt och utveckling i vårt land.

Påståendet att ungdomarna tvingas in i ett socialbidragsberoende genom ungdomspraktiken är oseriöst. Det är i dag liksom tidigare ett stort antal ungdomar som finns i upphandlad arbetsmarknadsutbildning eller inom det reguljära utbildningsväsendet. Dessa studerande ungdomar har samma ersättning, dvs. utbildningsbidrag, som de ungdomar som har ungdomspraktik. Därvidlag har kritiken varit tyst. Jag vill fastslå att ett mycket stort antal ungdomar hade varit socialbidragsberoende om de inte hade fått möjlighet till ungdomspraktik med utbildningsbidrag. Det är enligt min mening mycket viktigt att framför allt unga människor gör en direkt insats för erhållna belopp och att de i så liten omfattning som möjligt erhåller "passivt" stöd.

Fru talman! Jag kan inte acceptera ett synsätt där satsningen, att via ungdomspraktik hjälpa in ungdomar i arbetslivet, ställs mot andra insatser inom arbetsmarknadspolitiken område. Samtliga partier i riksdagen ställer nu till min glädje upp för ungdomspraktiken. Jag vågar påstå att det inte finns eller har funnits något annat förslag än regeringens, vilket på ett bättre sätt kan hjälpa våra ungdomar från att riskera långtidsarbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden.

Anf. 2 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag skall be att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret, även om jag tycker att svaret till viss del har vissa likheter med en Vi i femman-tävling eller något liknande, där man säger: På fråga 1 har vi inget svar, och på fråga 2 har vi inget svar. Tyvärr blir det till slut på samma sätt med alla frågor.

Vi kan ha olika åsikter om detta system, och det vet jag att arbetsmarknadsministern och jag har. Jag är kritisk mot systemet. Arbetsmarknadsministern är dess konstruktör och är i grunden positiv till det, vilket jag har full förståelse för. När man för en sådan här debatt är det lätt att man framstår som antingen det ena eller det andra. Jag kan villigt medge att detta system har en hel del mycket bra fördelar som jag till att börja med skulle vilja ta upp.

Det är helt klart på det sättet att detta system har gett ungdomar möjlighet att i större utsträckning pröva på nya jobb och andra sysselsättningar som de annars aldrig skulle ha fått chansen att pröva. Denna satsning har inneburit att fler ungdomar har kommit in på arbetsmarknaden samt att de har fått möjlighet att jobba inom flera sektorer och inte bara inom den offentliga sektorn.

På samma sätt som jag som kritiker ser fördelarna i detta system, begär jag faktiskt att arbetsmarknadsministern, som konstruktör och anhängare av systemet, skall förmås att se nackdelarna i det. Det är dessa nackdelar som jag har försökt ta upp i min interpellation. Tyvärr gör arbetsmarknadsministern inte det i sitt svar, vilket är oroväckande. Detta gör arbetsmarknadsministern olämplig som arbetsmarknadsminister.

I min interpellation har jag ställt fem konkreta frågor som arbetsmarknadsministern konsekvent har valt att undvika att svara på. Ändå är detta faktiskt frågor som allt fler ställer.

Under sommaren 1992 blev Dennis Svensson, 20 år, från Aneby uppsagd

på grund av arbetsbrist från den inskolningsplats som han hade haft under ett år. Sex dagar senare fick han från samma företag erbjudande om samma jobb som ungdomspraktikant.

Det här är ett ganska typiskt exempel på det vi har velat peka på. Många företag sköter detta på ett mycket seriöst och bra sätt, men i vissa fall har företag valt att utnyttja ungdomspraktikplatserna på sådant sätt att ungdomar har blivit gratis arbetskraft.

Vi vill att arbetsmarknadsministern skall försöka förklara för oss vilka incitamenten är för företagen att betala lönekostnader för ungdomar när alternativen är helt gratis. Vi ser i dag en ordinarie arbetsmarknad som faktiskt är värre för ungdomar än den varit tidigare, just för att det inte finns någon anledning att betala för arbetskraften om man kan få den gratis.

Men, kan man då säga, ungdomspraktikplatserna skall vara i utbildnings- syfte. Så står det i propositionen. Jag tror att man kan gå till vilken arbetsförmedling som helst, till nästan vilken länsarbetsnämnd som helst och få samma svar som exempelvis Sture Karlsson på länsarbetsnämnden i Jönköpings län har gett: Vi har naturligtvis inga som helst resurser att kontrollera om villkoren uppfylls. Det är just det vi säger. Det är just det vi vill ha svar på av arbetsmarknadsministern: Hur skall vi se till att de här villkoren, som vi politiker här i riksdagen har ställt oss bakom och som även ni i regeringen har ställt er bakom, uppfylls?

Arbetsmarknadsministern poängterar att det inte finns något alternativ, och att samtliga partier i riksdagen ställer upp bakom de här åtgärderna. Det är en sanning med viss modifikation. Jag måste medge att man i krispaketen gick med på detta som en del av en större överenskommelse. Men som Börje Hörnlund väl känner till röstade bl.a. Socialdemokraterna emot förslaget när det var uppe i riksdagen. Sedan blev vi tvungna att kompromissa igenom det i ett krispaket, det är helt riktigt.

Det finns flera olika skäl till att ta upp den här frågan. Ett skäl är att ungdomar utnyttjas. Men vi har också det skälet att fler och fler företag känner sig misshandlade. De som väljer att inte utnyttja systemet är de som drabbas. Det får en oerhört snedvridande konkurrenseffekt på företag. Detta är också en fråga som vi möter från allt fler företag och som vi har velat ha svar på. Inte heller här får vi veta vad Börje Hörnlund avser att göra.

Jag har viss förståelse för att Börje Hörnlund inte direkt vill diskutera om det handlar om socialbidragsberoende eller inte. Han väljer i stället att konstatera att det finns många andra system som också ger socialbidragsberoende. Personligen tycker jag inte att det är någon lysande idé att ha politiska system, som skapar beroende av behovsprövade bidrag ute i kommunerna.

Man kan tolka arbetsmarknadsministern litet grand som att det är helt okej med politiska system som skapar beroende bara det finns ett liknande system tidigare. Det har jag litet svårt att inse. Personligen anser jag att alla politiska beslut som explicit leder in människor i ett nytt bidragsberoende är inte bara dåliga, utan faktiskt felaktiga.

Slutligen har jag frågat vad som kommer att hända nu? Vad kommer att hända de ungdomspraktikanter vars anställningstid var begränsad till sex månader? Kommer tiden att förlängas? I propositionens ursprungliga text stod det att det skulle till särskilda skäl för att tiden skulle förlängas. Även

här är beskedet faktiskt dåliga. Har regeringen andra planer? Funderar man på vad som skall komma efter ungdomspraktikplatserna? Jag hoppas att så är fallet.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Anf. 3 ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Martin Nilsson har interPELLERAT om ungdomspraktikplatserna därför att det är en stor och viktig fråga för många av oss ungdomar. Jag har anmält mig till den här debatten därför att jag tycker att det är viktigt att diskutera detta. Jag tycker att ungdomspraktikplatserna inte bara handlar om den tekniska konstruktion som finns bakom systemet. Jag vill också diskutera vad systemet faktiskt står för rent värdemässigt för oss som är yngre.

Arbetslösheten fortsätter att stiga. Prognoserna inför framtiden blir allt dystrare. Vi förklarar det med rådande lågkonjunktur, med bristande export till den övriga världen, med en negativ utveckling för industrin i allmänhet och att vi står inför stora omrationaliseringar. I sitt sammanhang är det naturligtvis också en del av svaret. Men för varje enskild människa som drabbas av alla de problem som arbetslöshet står för räcker det inte som argument för att man måste stanna hemma.

För alla unga som direkt efter skolan blir arbetslösa blir problemen annorlunda och på många sätt också mycket större. Ungdomspraktikplatserna har fungerat ett tag nu. Perioden närmar sig slutet för dem som erbjuds platserna först. Vad händer med dem nu? Erbjuds de en ny praktikperiod? Erbjuds de nya stämpelingsdagar, om de har rätt till det? Erbjuds de understöd? Vilken attityd kommer regeringen och övriga samhället att visa de ungdomar som direkt efter skolan blev erbjudna ungdomspraktikplatser därför att det inte fanns något annat utrymme för dem i samhället? Vilken inställning och vilka värderingar inför framtiden tror arbetsmarknadsministern att det innebär?

Arbetslösheten är inte längre bara ett tillfälligt problem. De stora bekymmer som arbetslösheten har inneburit för många människor kommer inte att ta slut trots en eventuell högkonjunktur. Vi har i dag nya generationer av möjlig och frisk arbetskraft som aldrig fått chansen att visa vad de kan eller aldrig fått chansen att vara delaktiga i ett större sammanhang. Vi har ungdomar som inte längre har någon tro till att de över huvud taget kommer att kunna få något jobb alls i framtiden. Hur skall vi ta tag i det? Hur skall vi motivera dem att fortsätta att tro att vi genom våra politiska beslut ändå vill skapa förutsättningar och erbjuda möjligheter?

Regeringens löften blir inte trovärdiga. Pratet om en ljusning i mörkret verkar naivt när alla siffror och beräkningar pekar på någonting annat. Kommer det i framtiden att finnas någon tilltro till att politiken i sig står för något gott om inte de ungdomar som nu kliver in i arbetslivet erbjuds ens en vettig chans eller möjlighet?

Regeringen visar, tycker jag, att man inte ser så allvarligt på allt vad det innebär att aldrig få tillfälle att bli delaktig i samhället. Man menar att vi måste spara oss ur krisen. Men jag är rädd för att de besparingar som vi gör nu kommer att stå oss dyrt i framtiden, både ekonomiskt och i politiskt förtroendekapital.

Det finns vissa saker som man måste vårda oavsett om det är låg- eller

högkonjunktur. Tilltron till demokratin och det politiska systemet är ett sådant värde.

Vilket budskap kommer arbetsmarknadsministern att ge alla de ungdomar som under sin praktiktid fått uppleva att de använts som billig arbetskraft? De har fått hoppa in i arbetslag och ersätta sjuka arbetskamrater eller rent av uppsagda arbetskamrater. De har saknat handledare och erbjudits platsen för att det t.ex. har saknats folk i julruschen, som man uttryckte sig i en av affärerna på Drottninggatan.

Regeringen har tidigare sagt att man förespråkar arbetslinjen. Det gör jag också. Om man gör det fortfarande skulle jag vilja veta hur arbetsmarknadsministern anser att det fungerar i dag. Är ungdomspraktikplatserna ett led i arbetslinjen eller är de något annat?

Anf. 4 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Stort sett finns det ingen viktigare fråga än att tillgången på ordinarie arbeten ökar och att vi snarast kommer tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Det går inte att på ett aktivt och meningsfullt sätt i åratal ha ett mycket stort antal människor i tillfälliga åtgärder och rulla problemet framför sig. De tillfälliga åtgärderna måste kunna avlösas av ordinarie arbete. Detta är ett stort problem och en gemensam fråga för riksdag och partier att verkligen resonera om och föra framåt.

Respekt för ekonomiska underskott eller icke respekt är ett problem jag kan förstå. Personligen har jag en oerhörd respekt för ett statligt budgetunderskott runt 200 miljarder kronor och för ett växande underskott i de fonder som ligger under mitt departement. Det är pengar som behövs vid arbetslöshet, pengar som skall gå till dem som drabbas av konkurser. Där har vi ytterligare ett femtiotal miljarder på årsbasis.

Inte någon av oss förstår hur mycket pengar dessa miljarder egentligen är. Men man kan översätta det till att de som arbetar i dag skulle behöva arbeta in 60 000 kronor ytterligare per person för att vi skulle ha balans i mina fonder och i statens budget. Då är det faktiskt ett problem som man måste visa stor respekt för.

Vi har gjort en enkät hos företagarna. Där är resultatet så bra att jag personligen inte tror på det. I september när räntan var som högst och besvärligast och vi hade krisuppgörelser var och varannan dag, trodde företagarna att 40 % och drygt det av ungdomarna efter praktikperioden skulle kunna gå över till ordinarie anställning, kanske med rekryteringsstöd, eller rakt av med avtal. Det är ett mycket fint tal, om det är sant.

Jag har för egen del kanske träffat ett femtiotal ungdomspraktikanter. Jag vet inte om jag har haft tur. Jag har mött så positiva attityder. Jag har inte mött en enda negativ attityd. Men jag har varit med så länge så jag vet att har man 80 000 personer i ungdomspraktik finns det naturligtvis en och annan som inte anser sig ha hamnat perfekt. Men så är det också när var och en av oss söker till ordinarie arbetsmarknad. Man trivs inte i alla positioner, även om det är ordinarie jobb.

Det görs nu också en enkät som är riktad till ungdomarna, de som är ungdomspraktikanter. Det är en typ av IMU- eller SIFO-undersökning, vilket

företag det nu var. När den blir klar är det också någonting att beakta i det fortsatta planeringsarbetet.

När det gäller den 20-åring som Martin Nilsson nämnde har mina tjänstemän varit i kontakt med aktuell arbetsförmedling. Den inbjuder riksdagsmannen att på arbetsförmedlingen få fakta i fallet. 20-åringen hade ingen ordinarie anställning. Han hade en inskolningsplats. Det var en arbetsmarknadsåtgärd. Men det är svårt för mig att diskutera enskilda fall. Inbjudan till arbetsförmedlingen kvarstår.

Det har också i samband med den proposition som antogs före jul sagts att en ungdomspraktikant kan få en andra praktikperiod, men då i annat företag, så att man breddar erfarenheten och kunnigheten. Det är också meningen att man, om man tycker mycket bra om den unge praktikanten, skall visa intresse. Arbetsförmedlingarna skall när praktiktiden går ut arbeta på att försöka få in ungdomarna som ordinarie. Det vore fel att förlänga praktiken på samma företag.

Härmed tycker jag att jag har givit en del ytterligare svar.

Anf. 5 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern, för nu blev det litet mer konkret. Det känns skönt att veta detta.

Jag delar den oro som arbetsmarknadsministern känner för de underskott som finns exempelvis i statens budget och i de arbetsmarknadspolitiska fonderna. Jag har full förståelse för den.

Jag läste häromdagen med stort intresse en debattartikel av regeringens statssekreterare på s. 3 i Aftonbladet. Han förklarade med varm hand att man inte får skjuta över kostnaderna på nästa generation. Jag är helt inne på den linjen. Jag håller helt med om den och har full förståelse för den linjen. Men jag ser inte vitsen med att föra över kostnaderna till nästa generation i dag. Jag ser inte skillnaden mellan att göra det i dag eller i morgon. Det ter sig ganska likgiltigt för flera ungdomar.

Sanningen är att den ersättning man får ligger under socialbidragsnormen. Det är ungdomarna som i mångt och mycket har fått ta smällen för arbetslösheten. Flera kommuner har under sommaren t.o.m vägrat ungdomar socialbidrag. De har velat ha ett eget boende utanför hemmet efter det att de blivit 18 år. Nu vet jag att jag skall diskutera detta med socialministern. Jag tänker inte diskutera det med arbetsmarknadsministern, men det finns en koppling. Ungdomarna har ingen möjlighet att försörja sig på ungdomspraktikplatserna. De har ingen möjlighet att få ut socialbidrag. Därför får de heller ingen möjlighet att flytta hemifrån när de så önskar.

Det är just detta vi försöker poängtera och som vi såg som något oroväckande när förslaget kom. Det blir en fälla där ungdomar egentligen har ett enda val. Det förstärks av att regeringen inte tillräckligt har utökat antalet platser på högskolan, vilket gör det omöjligt för ungdomar att komma in där. På det sätt som vi försöker poängtera drar man också undan den ordinarie arbetsmarknaden.

Jag delar självfallet arbetsmarknadsministerns förhoppningar att åtgärderna skall leda till att många ungdomar får jobb efter det att de har genomgått ungdomspraktiken. Men jag tror att företagen målar upp skönbilder.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Där kan jag också instämma med arbetsmarknadsministern, för det trodde han också. Det är klart att de som har nytta av ett system aldrig kommer att säga att det är felaktigt eller att det finns risk för att det inte ger de effekter som politikerna vill. Därför tror jag att arbetsgivarna målar upp en på tok för positiv bild.

Sedan har vi de konkurrenssnedvridande effekterna. Jag är väl medveten om att alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder innebär att de företag som utnyttjar eller tar del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder får en något lägre arbetskraftskostnad. Jag tycker ändå att arbetsmarknadsministern borde fundera på de här frågorna. Det blir fler och fler företag där man är mycket upprörd över och sur på att man missgynnas av att andra företag har i det närmaste gratis arbetskraft.

Ulrica Messing var inne på att vissa företag utnyttjade praktikanterna som arbetskraft. Jag har såväl en platsannons som artiklar om Dennis Svensson, 20 år, i Aneby, vilka jag med glädje skall överlämna till arbetsmarknadsministern. Jag vill bara konstatera att systemet blir alltmer permanent, och jag är orolig för att vi får ett ungdomslönesystem.

Anf. 6 ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag vill bara kort tacka arbetsmarknadsministern för delar av svaret. Jag skulle vilja diskutera mer vår inställning till hur vi skall bemöta de ungdomar som kommer ut i samhället. Jag skulle vilja diskutera mer vilken attityd samhället skall visa alla dem som känner hopplöshet på en gång inför att aldrig behövas i den stora process som vi allihop gärna, om vi kan, vill vara delaktiga i för att kunna bygga och skapa någonting bättre för framtiden.

Jag har också respekt för det underskott som vi har i budgeten. Jag tror att alla vi yngre nog är medvetna om att vi inte kommer att få uppleva den stora generositet som samhället kanske har visat under en längre tid. Det accepterar vi.

Men det är skillnad mellan att låna pengar till konsumtion och att låna pengar till att investera i olika saker, t.ex. i infrastrukturen. Det är skillnad mellan att låna pengar till att betala ut understöd och kontantstöd och att låna pengar till att skapa jobb. Detta skulle jag vilja att arbetsmarknadsministern kommenterade litet mer.

Mina funderingar gällde inte heller direkt vilka som trivs eller inte trivs på ungdomspraktikplatserna. Jag är medveten om att alla inte trivs överallt, kanske allra minst på den skola de just har lämnat. Men jag reagerar mot det sätt som ungdomar ibland har använts på när de kommit ut på ungdomspraktikplatserna och mot den attityd som företagen ibland visar de ungdomspraktikanter som de tar emot.

Anf. 7 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! I dag räknar man med att i runda tal hälften av dem som är anställda inom sektorn näringsliv jobbar i företag som går med förlust. Vi har en del som jobbar i hyggligt välmående företag. Men vi har också en mycket stor skara som jobbar i företag som nätt och jämt går ihop. Detta är

naturligtvis otillfredsställande och farligt. Det är först när man har en viss lönsamhet som man offensivt vågar satsa framåt och investera för framtiden.

Speciellt oroad är jag naturligtvis för dem som arbetar i företag som går med förlust. Har företagen gjort det ett år eller två blir de uttömda, vilket leder till ett stort antal konkurser. Att få upp en godtagbar lönsamhet i svenska företag – inte sådan "jättelönsamhet" som under första halvan av 80-talet – är viktigt för att få fram ordinarie jobb.

Högskolan nämndes här. På ett år har det tillkommit 18 000 nya högskoleplatser. Genomsnittet under 80-talet var 1 100 per år. Jag för en ständig dialog med Utbildningsdepartementet och andra departement. Framåt vårvintern kanske vi har 6 % i olika arbetsmarknadsåtgärder. Det tål inte att ha mycket mer där, utan det är från min och regeringens utgångspunkt intressant att det görs extra satsningar på infrastrukturen. Dessa har nu tredubbplats, och vi räknar med att de skall kunna hålla ett antal år framöver. Vi vill att så många som möjligt skall få tillfälle till högskoleutbildning. I det "föreljuspaket" som var vårt gemensamma ingick satsningar på komvux, folkhögskolor m.m. Det som går att driva fram tar dock sin lilla tid att kraftigt bygga ut, men det skall göras, och det är intressant i den här situationen.

Jag lovar er att jag funderar på dessa problem väldigt mycket. Det som händer när vårterminen är slut är att ytterligare ett antal ungdomar gör, fullt riktigt, anspråk på att komma in på arbetsmarknaden. De är då färdigutbildade. Låt oss hoppas att den internationella konjunkturen vänder. Låt oss hoppas att det går att diskutera förslag i denna kammare som stabiliserar den svenska ekonomin och leder till – förutsatt att vi får det förtroende som behövs – lägre räntor och därmed en grund för framtidsinvesteringar.

Anf. 8 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Återigen tackar jag arbetsmarknadsministern. Det viktiga är att viljan finns att diskutera. Jag tycker att de inslag som finns i ungdomspraktiksystemet i och för sig inte är värre än att man med ganska enkla medel skulle kunna åtgärda de flesta brister. Jag vill ändå kommentera det som arbetsmarknadsministern sade i sitt senaste inlägg.

Det var ganska intressant att höra att hälften av de anställda i dag arbetar i förlustföretag. Å andra sidan finns det uppenbarligen, enligt arbetsgivarnas egna uppgifter efter en enkätundersökning, en vilja att anställda 40 % av ungdomarna i ungdomspraktikplatserna. Uppenbarligen finns det ett visst utrymme, och uppenbarligen finns ett visst intresse bland företagare att faktiskt anställa även ungdomar.

Jag tycker att man har målat upp en för dyster bild av svenska företag och svensk industri, när man sagt att svenska företag inte har råd med några som helst unga arbetstagare i dag.

Jag skulle vilja se ett system där ungdomar får en lön – den behöver inte vara exakt i enlighet med avtalet – som faktiskt ligger över socialbidragsnornen. Det är ett anständighetskrav för samhället. Jag skulle vilja ha ett system där arbetsgivarna betalar långt ifrån hela eller inte ens halva avtalsenliga lönen men en viss lön. Det skapar faktiskt ett incitament för arbetsgivare att ge ungdomar mer vettiga arbetsuppgifter, att se till att ungdomarna får ett meningsfullt arbete. Dessutom hindrar det sådana effekter som vi ser i

dag, att företagen utnyttjar systemet som de gör – det går inte att bortse från det.

Bara en liten kommentar angående högskolan. Jag är väl medveten om att regeringen, även om dess utbildningsminister inte alltid varit den största påskyndaren, har inrättat fler högskoleplatser. Men efterfrågan är större i dag. Sanningen är den att två tredjedelar vid den senaste antagningen inte fick plats – jag kommer inte ihåg siffrorna exakt. Det är hemskt. Det måste kopplas till arbetsmarknadspolitiken. Det måste göras en koppling som faktiskt visar att ungdomar är fast i en fälla.

Jag tror att en av de stora uppgifterna för såväl regeringen som oppositionen är att ta konkreta tag för att se till att efterfrågan av utbildning möts. Jag vet att det finns praktiska problem, men det här är oerhört viktigt.

Jag vill än en gång tacka arbetsmarknadsministern för de svar jag har fått. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern tar intryck av denna debatt.

Anf. 9 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det finns andra skäl för ökad högskoleutbildning, och det är bl.a. att Sverige bara har hälften så många 20–24-åringar i högskoleutbildning som en hel del länder runt omkring oss. Så vi måste upp av många skäl, inte bara av arbetsmarknadsskäl.

Avslutningsvis: Jag vill inte diskutera enskilda fall, men jag vet att den grabb som det här gällde blev erbjuden två ungdomspraktikjobb med färdiga utbildningsplaner. Han föredrar att stämpla. Det är inte bra. Känner Martin Nilsson honom, tycker jag att Martin Nilsson skall ha ett samtal med honom.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1992/93:30 om svensk uppföljning av Rio-konferensen

Anf. 10 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig dels när regeringen tänker presentera en plan för hur infrastrukturen skall bli miljöriktig och därmed fullfölja sina åtaganden i Agenda 21, dels med hur mycket regeringen tänker minska Sveriges miljöskuld under 1993.

FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED, utgjorde ett viktigt steg mot en lösning av de stora miljöproblemen. Konferensens styrka var att knyta samman miljön med utvecklingsfrågorna. Genom miljöhänsynstagande i all samhällsverksamhet kan kursen läggas om mot en långsiktigt hållbar utveckling. Vid konferensen bekräftade över 100 stats- och regeringschefer att frågorna internationellt står högt på den politiska dagordningen. Gudrun Schymans interpellation tolkar jag som ett uttryck för riksdagens fortsatta engagemang i frågorna. Regeringen har betonat miljöfrågornas vikt genom att utpeka dem som ett prioriterat område i regeringsförklaringen.

Regeringen har genom skrivelse till riksdagen (1992/93:13) med anledning av konferensen gett en redogörelse för konferensen samt lämnat vissa för-

slag och riktlinjer för genomförandet av UNCED-besluten i Sverige. Regeringen avser efter riksdagsbehandlingen av skrivelsen att skicka ut konferensens beslut på en omfattande remiss. Remissutfallet kommer att ligga till grund för ett uppföljningsarbete och en förnyad redovisning till riksmötet 1993/94.

Gudrun Schyman betecknar i sin inledning samtliga de dokument som antogs vid Riokonferensen som konventioner. Agenda 21 är inte en konvention och inte juridiskt bindande. Den är emellertid ett politiskt och moralistiskt starkt förpliktande dokument, som regeringen lägger stor vikt vid att följa upp.

Jag övergår nu till frågan om infrastrukturen. De citat ur Agenda 21 som Gudrun Schyman anför rör den miljöpåverkande infrastrukturen för vatten, avlopp och avfall. Beträffande anläggningar och system för transporter, vilket Gudrun Schyman förefaller syfta på, anges i Agenda 21 inte några tidsgränser för åtgärder.

Ett medel för att åstadkomma en miljöriktig infrastruktur för transporter är en samordnad investeringsplanering. Trafikverken, länsstyrelserna och Boverket tar fram konsekvensbeskrivningar av alternativa inriktningar av investeringarna. Regeringen kommer våren 1993 att presentera ett underlag för hur infrastrukturen och transportsystemet påverkas av en föreslagen investeringsinriktning och hur investeringarna påverkar bl.a. ett effektivt resursutnyttjande och hänsyn till miljön. Nya planer kommer att föreligga våren 1994.

Fysisk planering är ett viktigt hjälpmedel för att förebygga miljöproblem och åstadkomma ett effektivt resursutnyttjande. Inom området pågår en omfattande utvecklingsverksamhet, och jag skall nämna några exempel.

* Lagstiftningen på området skall ses över i syfte att på ett tidigt stadium i beslut om lokalisering av vägar och järnvägar ge ökad tyngd åt miljöhänsyn och långsiktigt god hushållning med naturresurserna.

* En särskild lag om markanvändning för järnväg med krav på miljökonsekvensbeskrivningar och hänsyn till naturresurslagens bestämmelser utarbetas.

* Boverket arbetar med att utveckla miljökonsekvensbeskrivningar vid markanvändningsbeslut som ett stöd för en bred miljöprövning.

* En samlad aktionsplan mot buller utarbetas. Ytterligare initiativ tas i anslutning till den beredning som pågår av trafikverkens miljörapporter, som nyligen inlämnades till regeringen.

Jag övergår nu till frågan om infrastruktur för transporter i storstadsregionerna.

Särskilda förhandlare har utarbetat överenskommelser om trafik och miljö för vardera Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Överenskommelserna omfattar bl.a. åtgärder för kollektivtrafik och vägtrafik samt särskilda miljöförbättrande åtgärder.

Regeringen har begärt redovisning av berörda kommuner hur de avser hushålla med naturresurser i de områden som berörs av överenskommelserna. Redovisning skall göras våren 1993 beträffande den s.k. Dennisöver-

enskommelsen för Stockholmsregionen och beträffande den s.k. Malmöhusöverenskommelsen för Malmöregionen.

Boverket och Naturvårdsverket har genomfört förstudier av miljön i Stockholm, Göteborg och Malmö bl.a. genom analys av förutsättningarna för att säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling i storstäderna. Förstudierna skall ligga till grund för överväganden om en särskild utredning om storstädernas miljö.

På svenskt initiativ har ett arbete påbörjats av staterna runt Östersjön för att åstadkomma en god planering av hur naturresurserna i området skall utnyttjas. Arbetet skall redovisas i dokumentet "Visions and Strategies for the Baltic Sea Region 2010". Boverket sammanställer kunskapsunderlag för den svenska delen av dokumentet.

Jag övergår nu till frågan i den del den avser Sveriges miljöskuld.

Den miljöskuld som Gudrun Schyman hänvisar till är en första, grov uppskattning av återställandekostnaden för de miljöskador som redan har uppkommit, som har gjorts på uppdrag av Miljövårdsberedningen. Det bör i sammanhanget noteras, att siffrorna som nämns är osäkra, även om vi vet från undersökningar om tillståndet i miljön att skadorna – dess värre – fortsätter att tillta.

Det är viktigt att få ett bättre grepp om sambanden mellan miljö och ekonomi, så att de ekonomiska regelverken på sikt kan utformas i enlighet med de spelregler som naturen ställt upp. Regeringen har givit Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån i uppdrag att arbeta fram miljöräkenskaper, som ett led i strävan att ge miljön större tyngd i den ekonomiska politiken.

Ytterst syftar alla förslag inom miljöpolitiken till att minska miljöskulden. En del av förslagen är riktade mot att reparera redan uppkomna skador, medan andra förslag syftar till att förebygga att nya miljöskador uppkommer. Exempel på det senare är miljökonsekvensbeskrivningen av en fast förbindelse över Öresund. Jag vill nämna några av de viktigaste åtgärder regeringen vidtagit på området:

* Omläggningen av energiskatterna i våras gavs en miljöanpassad profil, bl.a. genom höjd koldioxidavgift för stora grupper, medel för att stärka konkurrenskraften för biobränslen, insatser för rening av Östersjön och för att förbättra säkerheten i kärnkraftverk i det forna Östeuropa.

* En ny departementsindelning har genomförts, där miljöfrågorna och planfrågorna har förts samman för att underlätta användningen av den fysiska riksplaneringen som ett styrinstrument för att förebygga uppkomsten av miljöskador.

* Miljöklasser införs för personbilar, lastbilar och bussar.

* Avsevärda skärpningar har införts i vad gäller användningen av ozonnedbrytande ämnen som CFC-föreningar, HCFC-föreningar, koltetraklorid samt haloner.

* Miljöavgiften på startbatterier med bly har höjts.

Att exakt ange hur mycket miljöskulden därmed kommer att minska är däremot svårare. Det viktiga är att regeringen fortsätter att arbeta hårt och

konkret för att lägga om kursen mot en långsiktigt hållbar utveckling, som världssamfundet enades om vid UNCED.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Anf. 11 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag skall be att få tacka Olof Johansson för svaret. Det var mycket mångsidigt och mångordigt, men det innehöll inte så mycket substans, enligt min mening.

Det är riktigt att interpellationen är ett uttryck för ett fortsatt miljöengagemang, åtminstone från Vänsterpartiets sida. Hur det är med den övriga riksdagen och med regeringen är kanske mer tveksamt, om man ser till utvecklingen och till den finansplan som nu har lagts fram.

Det är bra att man skickar ut konferensbesluten på en remissrunda. De behöver komma till allmänhetens kännedom mycket mer än vad som hittills har skett. Besluten behöver framför allt översättas till svenska förhållanden och föras ned på ett mycket konkret plan ute i kommuner och landsting.

När det gäller omläggningen till ett hållbart transportsystem är det viktigt att ha målet klart för sig. Jag skall citera ur Agenda 21, just kapitlet om transporter i atmosfäravsnittet: "Det grundläggande målet inom detta programområde är att utveckla och främja lämpliga kostnadseffektiva program för att begränsa, reducera eller bemästra skadliga utsläpp i atmosfären och andra ogynnsamma miljöeffekter som orsakats av transportsektorn." Jag vet att detta kapitel har tillkommit på svenskt initiativ. Därför är det både rimligt och viktigt att Sverige går före och visar vägen för hur målen konkret skall kunna uppnås.

Det enda sättet att uppfylla målen är att ersätta alla motorer som drivs med fossila bränslen, dvs. bensin, diesel eller naturgas, med miljövänliga alternativ. Dessutom måste den totala transportvolymen minskas, även om den här ersättningen kommer till stånd. Jag vill peka på att omvärlden förväntar sig väldigt kraftfulla åtgärder just i Sverige.

I Riodeklarationens sjunde princip talas det om hur Sverige och andra länder skall se sin roll i förhållande till omvärlden. Jag skall citera igen: "De utvecklade länderna erkänner sitt ansvar i de internationella strävandena mot en hållbar utveckling med hänsyn till de påfrestningar som just deras samhällen utsätter den globala miljön för och med tanke på de teknologiska och finansiella resurser som de förfogar över." Även om vi använder ordet "kris" för att beteckna situationen i Sverige i dag, är Sverige i det här sammanhanget ett extremt rikt land i jämförelse med länderna i bl.a. tredje världen. I och med detta har vi ett mycket stort ansvar när det gäller dessa frågor.

Det är som sagt bra att konferensens beslut skickas ut på remiss. Det är ju ändå regeringen som är ansvarig för att de stora och vackra orden omsätts i politisk handling. Jag undrar hur miljöministern tycker att detta egentligen rimmar med de beslut som har fattats på sistone. Är det verkligen Riokonferensens principer som har inspirerat regeringen, när man säger ja till Vedabron utanför Kramfors, när man har sagt ja till Öresundsbron, när man säger ja till Arbetsmarknadsstyrelsens storskaliga vägsatsningar osv.? Man beslutar medvetet om stora projekt som gynnar privatbilism och långtradartrafik på bekostnad av kollektivtrafik och miljövänliga godstransporter.

Jag tycker att detta är en form av dubbel bokföring som påminner mig om

Svar på interpellationer

diskussionen inför kärnkraftsomröstningen. Olof Johansson och jag stödde då samma linje, nämligen linje 3, som ville att kärnkraften skulle avvecklas, medan linje 1 och linje 2 stod för den mycket originella tanken att kärnkraften först skulle utvecklas och byggas ut till 13 reaktorer innan den sedan successivt skulle tas ur drift. Det förhåller sig på liknande sätt med de beslut som i dag fattas om bl.a. stora motorvägssatsningar och om Öresundsbron. Jag tänker också på situationen i storstäderna med de planerade stora motorvägarna i triangeln mellan storstäderna och på Dennisuppgörelsen i Stockholm. Detta är alltså direkta beslut som knappast står i överensstämmelse med de stolta deklarationer som har gjorts om att minska miljöpåverkan. Besluten är inte heller i linje med deklarationerna om att förebygga miljöskador.

När man talar om att göra konsekvensanalyser, vilka jag anser att man skall göra, finns det en tendens att göra dessa i efterhand. Man fattar först de politiska besluten om utbyggnad, t.ex. av Öresundsbron. Sedan gör man konsekvensanalyser som visar att miljön inte skadas. Även om många andra kan visa att utbyggnaden är miljöfarlig, håller man sig till den konsekvensanalys som visar att miljön inte kommer att skadas. Enligt min mening borde ordningen vara den motsatta, att man gör konsekvens- och miljöanalyserna först. Utifrån detta material skall man sedan fatta konkreta beslut i sakfrågan.

Jag skulle vilja ha en kommentar om detta. Samtidigt undrar jag: Skall regeringen göra en förutsättningslös studie av alternativen till Öresundsbron, dvs. en borrhad järnvägstunnel? Det vore bra att få reda på detta, tycker jag.

Anf. 12 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Riksdagen har ganska nyligen behandlat uppföljningen av Riokonferensen med anledning av den skrivelse som regeringen lämnade – dock utan deltagande av miljöministern. Därför ger den här interpellationsdebatten ett utmärkt tillfälle att få föra diskussionen också med miljöministern.

Jag anmälde mig egentligen till den här diskussionen därför att jag föreställde mig att debatten om uppföljningen av Riokonferensen, som handlade om de globala frågorna, något skulle beröra de internationella perspektiven. Nu har jag av diskussionen hittills förstått att det framför allt är den inhemska, nationella uppföljningen som diskussionen handlar om. Det rimmar kanske i och för sig med den mer nationalistiska politik som Vänsterpartiet numera för, men jag tycker ändå att det vore intressant att vidga perspektivet.

Det är bra, som miljöministern säger i interpellationssvaret, att det skall komma ytterligare redovisningar till riksdagen. Jag tror att det är oerhört angeläget att inte Riokonferensen blir en isolerad företeelse, utan att den verkligen blir startpunkten för ett mycket intensivt miljöengagemang som pågår år ut och år in. Vi har inte råd att ägna miljön ett sporadiskt intresse i form av stora globala konferenser med tio års mellanrum.

Det är också bra att miljöministern redovisar de förändringar som nu genomförs i Sverige. Ett ökat krav på miljökonsekvensbeskrivningar när det

gäller stora projekt är ett exempel på en EG-anpassning av den svenska miljöpolitiken som leder till att det svenska miljöskyddsarbetet skärps. Det är positivt att få detta redovisat här.

Trafikfrågorna, som vi nu diskuterar, är just ett exempel på nationell politik som verkligen också måste vara internationell, därför att så mycket av transporter handlar om transporter av varor och gods. Om vi skall klara av att ta språnget från en ensidigt utvecklad biltrafik till en trafik som framför allt baseras på sjöfart och järnväg, krävs ett omfattande internationellt samarbete. Det är därför också angeläget att få veta hur regeringen tänker arbeta internationellt med satsningar på t.ex. kombitrafik, dvs. trafik där man kör varor på korta sträckor med långtradare men där de långa transportererna sker med järnväg. På detta område har man inom EG kommit mycket längre än vad vi har gjort. I Sverige har vi en mycket starkare satsning på den ensidiga långtradartrafiken.

Det är också viktigt att vidga perspektivet, därför att vi talar om den ökade trafikmängd som den inre marknaden kan komma att medföra om den inte kombineras med just en effektiv miljöpolitik. Men det finns en annan mycket stor ökning i trafiken som beror på de förändrade förhållandena i östra Europa. Här handlar det om en riskerad ensidig ökning av vägtrafiken som är av mycket större omfattning. Det internationella arbetet med trafikpolitiken är därför oerhört viktigt.

Sjöfarten är ett annat område. Vi klarar inte den omfattande godstrafiken med bara järnvägar. Det måste också till en utvecklad och miljöanpassad sjöfart. Här har Sverige faktiskt hamnat långt på efterkälken. Vi har en ålderdomlig och uppsplittrad struktur av närsjöfarten. Också här erbjuder EG-samarbetet stora möjligheter. Men vad görs från svensk sida?

Jag vill säga några ord om det internationella perspektivet som jag tycker är mycket viktigt. Den s.k. växthuseffekten, som uppstår genom att vi använder fossila bränslen, var föremål för omfattande diskussioner i Rio. Något som jag tror måste vara en högt prioriterad åtgärd är att få till stånd en internationell koldioxidavgift eller koldioxidskatt. Det finns en sådan i Sverige, i Danmark, i Norge och i Nederländerna samt i ytterligare några länder. Ett införande är på gång i t.ex. Japan och Australien. Inom EG finns ett färdigt förslag som man inte har vågat genomföra därför att USA och Japan inte har genomfört något sådant. Det är nu en ny regim i USA, där den nye vicepresidenten Al Gore har skrivit en bok om miljöpolitiken och klart gett uttryck för att en internationell koldioxidskatt skulle vara en mycket viktig miljöåtgärd.

Riokonferensen blev ett misslyckande när det gällde klimatåtgärderna. Många vackra ord sades, men det gjordes inte så många bindande åtaganden. Jag tror därför att en uppföljning av Riokonferensen måste handla om att man på nytt prövar frågan om mer internationellt bindande åtgärder för att komma till rätta med den s.k. växthuseffekten, dvs. utsläppen av koldioxid och andra klimatpåverkande baser.

Det är oerhört viktigt att få veta om den svenska regeringen planerar några nya initiativ, eftersom det nu finns nya och mycket bättre förutsättningar för att komma längre på det här området.

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att det här interpellationssvaret borde ha kommit långt tidigare. Men det har inte varit möjligt att arrangera. Det är viktigt att ha tidsperspektivet klart för sig, eftersom det har hänt en del sedan svaret författades före helgerna.

I finansplanen, för att börja där, står en formulering: "Miljöskulden får inte öka." Det är en av de radikalaste målsättningsformuleringar som finns i hela budgetpropositionen. Den innebär mycket långtgående förpliktelser.

Arne Jernelöv har i en rapport som Miljövårdsberedningen tagit fram på departementets uppdrag beräknat ökningen i miljöskulden till för närvarande 7 miljarder om året. Det är en grov uppskattning, eftersom man inte kan veta exakt. Men det är vad som anses vara reparerbara miljöskador. Däri ingår inte ozonnedbrytande ämnen och stratosfärfrågorna. Dessa frågor vet vi ännu inte hur vi skall hantera. Det finns mycket annat som inte är med i kalkylen, vilket gör att man med säkerhet kan bedöma att siffrorna är ännu större.

En annat område som finns med i budgetpropositionen, men inte i interpellationssvaret, är breddningen av NOX-skatten, som vi från Miljödepartementets sida har föreslagit. Det är egentligen ett genombrott för ett tänkande som innebär en vidgad tillämpning av Polluter Pays Principle, dvs. att det är viktigt att förorenarna betalar och inte skattebetalarna i allmänhet när den grupp som står för skadorna kan definieras. Kväveoxid är bara ett av de försurande ämnen som vi plågas av. Men det är ändå viktigt att vi går vidare. På det sättet skall vi bekosta kalkningsprogrammet framöver.

Vi har här i riksdagen dessutom fattat beslut om bensinskattens differentiering och höjning. Det är en viktig fråga när det gäller transportfrågornas hantering och den framtida utvecklingen. Skrivelsen har behandlats av riksdagen sedan interpellationssvaret skrevs. Jag hade då inte tillfälle att delta, men jag har så att säga informerat riksdagen i begynnelsen och deltagit i frågestunder kring denna mycket omfattande skrivelse.

Sverige har varit först i världen med att översätta Riokonferensens rapport till hemspråk. Avsikten är att vi skall förankra dokumentet och fortsättningen hos så många som möjligt. Det handlar om många parter. Kommunerna är här en viktig målgrupp för handlandet, eftersom de inbjuds att ta fram lokala handlingsplaner. Det är egentligen ett förverkligande av den gamla devisen "Tänk globalt men handla lokalt". Detta förskjuter inte från ett internationellt till ett nationellt perspektiv. Men vi måste för att vara trovärdiga internationellt i första hand sopa rent framför egen dörr.

Sedan arbetar vi också internationellt. Det innebär att vi naturligtvis med stor uppmärksamhet följer den internationella processen. Jag deltog själv i FN i en diskussion i början av november om uppföljningen av Riokonferensen. Den ägde rum ungefär samtidigt som interpellationen ställdes. Därefter har vi agerat gemensamt i Norden för att så starkt som möjligt hävda det nya organet Commission for Sustainable Development, som skall fungera som det internationella uppföljningsorganet för Riobesluten. Där skall vi ha täta möten på högsta möjliga nivå för att sätta press på varandra och det internationella samfundet. Sedan dessa frågor diskuterades senast i riksdagen har vi

fått generalsekreterarens förslag till hur organisationen skall se ut och vilka chefer som skall tillsättas på det området.

Utvecklingen är i gång. Länderna i Norden samarbetar mycket intimt för att få en rättmätig del i inflytandet i detta organ. Jag hoppas att vi mellan de nordiska länderna kommer fram till en rotationsprincip för deltagande. Med den modell som man har valt, dvs. ECOSOC-modellen, kommer möjligheten att finnas att som observatör ha tillträde till denna församling, även om man då inte har samma rösträtt.

Detta är något av en komplettering till interpellationssvaret. Det finns naturligtvis mer att säga på området. Jag skall nämna ytterligare några frågor som regeringen arbetar med.

I bilagan från Miljö- och naturresursdepartementet föreslår regeringen att Sverige skall vara initiativtagare till en kemikaliekonferens. Också detta är en direkt uppföljning av UNCR-processen. Det är oerhört viktigt, eftersom Sverige ligger mycket långt framme i förhållande till de flesta andra länder. Jag har själv haft överläggningar med den tyske miljöministern om detta. Antingen skulle Tyskland eller Sverige ha tagit initiativet, och vi är överens om att Sverige skall göra det.

En annan fråga som diskuteras för närvarande är att genomföra regionala konferenser om transporter och miljö. Det var ett av besluten i Rio. Här gör Kommunikationsdepartementet en insats för att se till att Sverige tillsammans med EEC, eller om vi väljer något annat land, skall kunna följa upp med en transport- och miljökonferens så snart som möjligt, dvs. i mitten av 90-talet.

Anf. 14 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tvivlar inte på Olof Johanssons och Centerpartiets ambitioner i miljöfrågorna. Men jag tvivlar på det sällskap i den borgerliga regeringen där Olof Johansson befinner sig. De beslut som fattas och de diskussioner som förs är ett utslag av att det inte är Centerpartiet som har makten i regeringen. Man har tydligen inte så stora möjligheter att påverka miljöfrågorna som man kanske skulle vilja.

Situationen i Sverige, om vi nu börjar där, är akut. Så sent som den 11 januari sades det i en ledare i Dagens Nyheter: Svensk skog står på randen till kollaps. Om man kombinerar detta med beslutet om Öresundsbron förefaller det hela en smula schizofrent, för att uttrycka sig milt. Det är denna dubbelhet i politiken som gör ett mycket märkligt intryck. Det som gäller är inte orden utan handlingen.

Många av dessa förslag om åtgärder för infrastrukturen går också på tvärs med de miljöambitioner som man säger sig vilja ha. Men det är verkligheten som gäller. Det är bra att det står att miljöskulden inte får öka. Men hur skall vi bära oss åt för att den inte skall öka? Det är det som är frågan. Innebär inte de nationella beslut som fattas att vi faktiskt ökar påfrestningarna på miljön?

Det internationella perspektivet är nödvändigt. Det är här viktigt att ta upp hur det konkreta stödet till länderna på andra sidan Östersjön, dvs. till Baltikum, skall utformas. Hur skall det se ut för att vi skall kunna rädda Östersjön? Man har sagt att det kostar 130 miljarder kronor. Det som Sve-

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

rige hittills har bidragit med kan man nog rubricera som en form av felräkningspengar. Här behövs det snara åtgärder. Det behövs pengar, och det är nödvändigt att olika satsningar nu sätts i gång.

Det sker väldigt mycket av planerande, diskuterande och konferenser. Men vi vet tillräckligt väl att vi redan har gått över gränsen för vad naturen tål. Vi måste nu sätta i gång med konkreta, aktiva åtgärder. Det är det som saknas. Ambitionen finns där, och alla de vackra orden finns. Men hur översätter vi snabbt detta i arbete? Hur kommer det konkret att se ut?

Vänsterpartiet har t.ex. vad gäller infrastruktursatsningarna i Sverige föreslagit att man skall låta länsarbetsnämnderna tävla om den bästa miljöprofilen. Låt pengarna gå dit där man klart och tydligt kan visa att satsningen stämmer överens med våra miljöambitioner.

Anf. 15 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tycker egentligen inte att miljöministern besvarar vare sig de frågor Gudrun Schyman har ställt i sin interpellation eller de frågor som jag ställer här.

Det verkar inte som om den svenska regeringen riktigt har insett att det nu råder en annan politisk situation i USA. Det kanske har ett samband med att statsminister Carl Bildt långt före presidentvalet gjorde en resa till USA och gav dåvarande presidenten Bush sitt fulla stöd och uttryckte sin förhoppning att han skulle bli omvald. Den sortens politiska gester har kanske i efterhand inte visat sig vara så välbetänkta. De kanske t.o.m. gör att den svenska regeringen inte har de allra bästa förutsättningarna för att ta upp diskussionen med den amerikanska regeringen. Jag anser att den i varje fall borde försöka det.

Enligt min mening är den högst prioriterade gemensamma internationella frågan att komma till rätta med utsläppen från fossila bränslen, eftersom de orsakar både försurningsproblem och den s.k. växthuseffekten. Det finns så mycket gjort. Detta är en fråga där man skulle kunna ta stora steg framåt, om bara några länder nu tillräckligt envetet och initiativrikt fortsatte att driva de processerna. Jag tycker att det borde vara en uppgift för Sverige. Det upprör mig litet att miljöministern inte med ett ord ger uttryck för om han tycker att det är en god eller dålig idé eller om han har någon uppfattning om vad den svenska regeringen bör göra.

När det gäller infrastrukturen i Sverige redovisar miljöministern i sitt skrivna svar, och även nu muntligt, en rad åtgärder som var för sig leder till en skärpt miljötillsyn. Men det som saknas är en grundläggande inställning att man måste radikalt förändra infrastrukturen. Man måste mycket målmedvetet satsa på en övergång till transporter på järnväg och närsjöfart. Det finns inte redovisat om regeringen har några idéer, visioner eller planer på hur denna genomtänkta övergång skall se ut.

I förhållande till östra Europa är det av avgörande betydelse att man kan få en effektiv och fungerande närsjöfart. Östersjön är ju vårt närhav. I detta sammanhang är det också viktigt att inse att Sverige inte ensamt kan bedriva ett sådant arbete. De resurser som Sverige har avsatt för bistånd till östra Europa är naturligtvis små. Skall de komma upp i den nivå som behövs krävs det ett internationellt samarbete, som t.ex. det som de europeiska gemen-

skaperna kan erbjuda. Det är faktiskt den viktigaste och mest offensiva partnern i förhållande till östra Europa.

Jag tror att det måste till ett mer målmedvetet arbete för att förändra trafikstrukturen om vi skall klara av dessa oerhört stora problem.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Anf. 16 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag skall gå in litet mer konkret på de frågeställningar som ni här har tagit upp. Tidigare ägnade jag mig mest åt att komplettera svaret. Det har hänt ganska mycket. Jag borde naturligtvis ha nämnt det möte inom ramen för Montrealprotokollet som ägde rum i Köpenhamn före jul, vilket just hanterade frågan om de ozonnedbrytande ämnen jag nämnde i mitt interpellationssvar – CFC, HCFC, haloner, metylbromider etc.

Man kan här konstatera att det internationella samfundet har vaknat upp sedan den tidigare centerledda regeringen i början på 80-talet tog det initiativ som ledde till Wienkonferensen och Wienkonventionen i början på 80-talet, som sedan utvecklades till Montrealprotokollet i mitten av 80-talet. Därefter har Sverige i ledningen försökt att dra andra med sig, och man börjar nu tack och lov närma sig våra målsättningar. Det är en framgång, men det är en seg process. Det är det nästan alltid i internationella sammanhang.

Man kan hoppas mycket på en internationell utveckling och ett uppvaknande. Jag har därför mycket stora förhoppningar till den nya amerikanska administrationen. Jag gav när klimatkonventionen skrevs mitt i sommaren, eller eftersommaren, omedelbart uttryck för att det inte var något starkt dokument. Det måste sättas tändar i det för att det skall fungera.

Jag har förhoppningen att den nya amerikanska administrationen bättre än den förra kan klara den uppgiften. Nu har vi i varje fall skapat basen och kan därmed inleda processen också på detta område. Jag har inte gett upp hoppet om internationella koldioxidavgifter, även om det var ett bakslag att EG inte förmåddes att internt ena sig inför Riokonferensen. Det hade varit den sprängkraft som hade behövts för att utmana de andra länderna, som bekant.

Den intressanta fråga som man alltid får diskutera tillsammans med vänsterpartister och dem närliggande är frågan om hur andra partier förhåller sig till helheten. Under den tid jag har varit miljöminister har jag kunnat konstatera att hittills har ingen majoritet här i riksdagen demokratiskt lyckats genomdriva förslag som gått längre än de förslag som jag har lagt fram. Jag beklagar det. Jag skulle gärna se att så var fallet, men så ser majoritetsförhållandena ut. Det kanske är ett viktigt memento för deltagarna i den här debatten.

Vi har ju den demokratiska restriktionen. Det är den som Gudrun Schyman har skjutit in sig på, när det gäller transportsystem och annat. Det finns ett förlegat tänkande som präglar det som vi har ärvt, t.ex. infrastrukturen som sådan, plus de beslut som fattades av tidigare majoriteter. Där bemödade man sig aldrig om att ta reda på miljökonsekvenserna i förväg, utan besluten fattades först, och därefter skulle miljösidan fungera som något slags städgumma.

Det är detta synsätt som Görel Thurdin och vi andra i den här regeringen faktiskt försöker att ändra på, men vi kan inte ändra på allting på en gång.

Vi har att godta den situation som var, nämligen att riksdagen har fattat beslut. De besluten gäller så länge riksdagen inte har ändrat dem. Vi fullföljer dem. Det är därför som miljökonsekvensbeskrivningar, t.ex. miljöprovningen av Öresundsförbindelsen osv., är viktiga arbetsuppgifter nu under våren.

Vi har en hearing på det området i Miljövårdsberedningen också. Där skall det underlag som kommer fram testas under de kommande månaderna. Då får vi en ordentlig belysning av det som borde ha belysts innan riksdagens majoritet fattade beslut. Men bättre sent än aldrig. Så måste man trots allt resonera. Men skjut inte på mig i det här fallet och inte ens på den nuvarande regeringen! Vi har ändå försökt att ändra på detta tingens tillstånd.

När det gäller Östersjön tog den tidigare majoriteten med Socialdemokraterna och Ingvar Carlsson initiativ till att dessa frågor skulle tas upp gemensamt i Ronnebykonferensen 1990. Men processen är inte särskilt snabb. Det måste jag medge.

Vi har nu i slutet av mars en finansieringskonferens i Polen där dessa frågor skall föras vidare. Det är en sak att beräkna vad det kostar. En annan sak är att få länderna runt Östersjön att efter förmåga ställa upp och klara finansieringen. Om jag skall vara mycket konkret på den punkten, hänvisar jag bara till den proposition som jag själv står för och som regeringen lagt fram här under hösten. Riksdagen har ju fattat beslut om den. Den gäller ju egentligen de första större projekten i de baltiska länderna. Vi satsar 140 miljoner för att tackla en del av deras miljöproblem och förändra deras energisystem.

Jag tycker att det är orättvist när jag eller regeringen anklagas för att inte ha insikter på detta område. Insikterna finns självfallet. Samtidigt skall vi inte tala så mycket i visionära termer. Då försvinner verkligheten. Det viktiga är att kunna tackla problemen punktvis. Det är mycket svårt att i en sådan här debatt redogöra för alla de åtgärder som vi i regeringen faktiskt har sparkat i gång. Många fler kommer att följa.

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Olof Johansson säger: "Skyll inte på mig! Anklaga inte mig!" Det låter litet grand som att man inte skall skjuta på pianisten om man tycker att låten är dålig. Man kan naturligtvis säga så, men Olof Johansson är ju minister i en borgerlig regering som har ett kollektivt ansvar för den politik som förs. Där måste varje minister ta detta kollektiva ansvar.

Vi är ju överens om att tågordningen är fel. Besluten fattas först, och sedan kommer miljökonsekvensanalyserna som någon form av städgumma, precis som Olof Johansson sade. Det gäller att hyfsa siffrorna så att det inte ser för hemskt ut och så att de fattade besluten kan genomföras. Då finns det redan så mycket politisk prestige, så mycket pengar är nerlagda, det finns så mycket förväntningar och så många investeringar. Det är ekonomin som styr igen. Den styr inte bara över socialpolitiken och politiken i stort, utan även över miljöpolitiken. Det är denna tingens ordning som vi måste ändra på.

Det innebär också, Olof Johansson, att vi måste ändra på majoriteterna i riksdagen. Jag ser fram emot att vi kan göra det i nästa val och forma en sådan riksdagsmajoritet som har en klar insikt om att det är fullständigt nöd-

vändigt att sätta miljöfrågorna högt upp och att kombinera ekonomi med ekologi. Det är den politiken och den svåra omställningsprocessen som vi som politiker måste gå i förgrunden för att genomföra. Då visar vi människor att detta är nödvändigt att göra.

Vi måste inse att den utveckling som vi har i dag, både nationellt och internationellt, är omöjlig. Den leder till en situation, när det gäller den globala miljön, som är fullständigt omöjlig. Det innebär att vi i Sverige måste säga att ökad materiell tillväxt enligt de traditionella BNP-termerna inte är önskvärd. Det innebär att i-världen, den rika världen, på huden måste känna av att den måste ändra sitt konsumtionsmönster, industriproduktionens förhållanden osv. Vi måste ställa om till andra transportsystem och till andra infrastrukturer. Det är ett stort omställningsarbete, men det är nödvändigt. Det är också nödvändigt att det just är politikerna som går före.

I dag har vi den situationen att det är andra intressen som har makten. EG:s brist på beslut inför Riokonferensen var ett uttryck för detta. Den miljöansvariga inom EG åkte inte ens dit, eftersom det var så pinsamt att komma tomhänt till denna konferens och att stå till svars inför de människor i världen som kräver den nödvändiga omställningen.

Men vi skall ändra på detta, Olof Johansson. Jag ser fram emot ett samarbete där vi kan skapa andra majoriteter, som i praktiken kan genomföra den här nödvändiga omställningen.

Anf. 18 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tackar för beskedet om synen på den nya regimen i USA. Jag kommer att följa upp det i praktiken med frågor om vad det konkret leder till för svenska initiativ.

När det gäller EG, är det viktigt att påpeka att anledningen till den förre miljökommissionärens missnöje och att han inte reste till Rio inte var att EG höll tillbaka miljöpolitiken, utan att de enskilda EG-länderna var för starka. Länder som Tyskland och England hade enskilda diskussioner med USA. Det bromsade den fortsatta processen. Om den gemensamma nivån hade varit starkare hade Carlo Ripa di Meana kunnat hävda de gemensamma intressena mot de enskilda EG-ländernas. Detta misslyckande för EG inför Rio är inte ett uttryck för ett misslyckande för Gemenskapen, utan ett uttryck för att Gemenskapen behöver bli starkare på de enskilda ländernas bekostnad.

Sedan talar miljöministern om demokratiska restriktioner och politiska majoriteter. Det finns ju majoriteter som inte är prövade i den här riksdagen på länge. Det krävs litet politiskt mod för att ta sig över de s.k. blockgränserna. Jag delar inte uppfattningen att den nuvarande regeringens miljöpolitik är alldeles oerhört bra.

Jag tycker att Olof Johansson försöker att sitta på alla stolar samtidigt. Han försöker både vara med i regeringen utan att ta ansvar för regeringspolitiken och sätta sig i opposition mot regeringen. Det duger inte. Om man är med i regeringen får man också ta ansvar för den politik som faktiskt förs. Centerpartiet kan kanske välja om. Då kan situationen förändras.

Tror miljöministern att den trafikpolitik som förs i Sverige, med den inriktning som den har inför framtiden, kommer att leda till att vi kan uppfylla

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

de åtaganden vi gjorde i Rio och de åtaganden vi har sedan gammalt? Jag vet att vi inte ens kommer att kunna klara den reduktion av kväveutsläppen som vi sedan många år tillbaka har åtagit oss. Vi ligger långt ifrån att klara de målen.

Det är uppenbart att det finns stora brister i den nuvarande trafikpolitiken. Det är ganska obegripligt att Olof Johansson kan stå här utan att erkänna det och utan att tala om hur allvarlig situationen är. Jag vill inte komma med några utopier eller floskler. Det tror jag inte att någon politiker skall kosta på sig att göra i dag. Det är inte detta som behövs, utan konkreta åtgärder.

Men jag ställer krav på en plan för hur närsjöfarten skall utvecklas. Jag ställer även krav på svenska initiativ för att driva på i den europeiska politiken och därmed skapa en bättre trafikpolitik. Jag tror att detta kräver tillväxt.

Många människor i det här landet känner ända in på bara skinnet vad det innebär att det inte finns någon tillväxt i dag. Det innebär arbetslöshet och att det inte finns några resurser. Men en satsning på den goda tillväxten, t.ex. järnväg, kan leda till både att miljön förbättras och att det skapas tillväxt med sysselsättning och en positiv utveckling.

Anf. 19 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det vore intressant att lägga sig i den indirekta debatten mellan Annika Åhnberg och Gudrun Schyman. Men jag skall inte göra det.

Det är viktigt att notera de skrivningar som finns i finansplanen när det gäller tillväxten. Tillväxten skall ge en uthållig utveckling. Sedan gäller det att konkretisera detta. Det har vi gjort genom att antligen uppdra åt Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån att ta fram bättre mått att mäta med än det renodlade BNP-måttet.

Det finns ett mycket intimt samband mellan tillväxt och uthållig utveckling. Det råder ett ömsesidigt beroende mellan dessa. Men om inte saker prövas från början med utgångspunkt i miljön, riskerar man att komma in i den stadsituation som jag nämnde tidigare.

Jag tar ansvar för regeringens miljöpolitik och för regeringens politik i dess helhet. Men jag vägrar att ta ansvar för vad tidigare regeringar har gjort. Alla de beslut om infrastrukturen som ni har åberopat här, och som skapar problem i dag, fattades under tidigare regeringar. Det gäller även Vedabron. Där har 80 miljoner kronor lagts ned enbart på projekteringen. Då har miljöfrågorna ändå inte setts över. Det här bör utgöra en lärdom för framtiden: så gör man inte. Det skapar bara politiska och demokratiska problem och miljöproblem – och allt blir dyrare.

Jag har inte utvecklat hela transportområdet i svaret, och det beror naturligtvis på föredragningsansvaret i regeringen. Primärt är kommunikationsministern ansvarig för det området. Han kommer att redogöra för de frågorna under våren. När de omfattande planerna för infrastrukturen skall läggas fram kommer dessa frågor att aktualiseras. Då kommer först en tillämpning av naturresurslagen att ske. Görel Thurdin har drivit fram detta i regeringen. Därefter skall det ske ett ställningstagande med utgångspunkt i vilka miljökonsekvenser som kan uppstå. Det här skall ske först, inte efteråt.

Det finns många andra saker som är på gång. Jag behöver bara nämna det som står i propositionsförteckningen. Jag har inte tidigare ägnat mig åt att repetera innehållet. Där finns t.ex. en proposition om riktlinjer för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling. Den propositionen utgör också en uppföljning av Riokonferensen. En proposition om åtgärder mot klimatpåverkan läggs fram under våren. Vi hoppas att vi skall bli klara med en proposition om biologisk mångfald under 1993. Vi kommer att stegvis konkretisera uppföljningen av Riokonferensen.

Talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

4 § Svar på interpellation 1992/93:55 om försurningen

Anf. 20 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Rolf L Nilson har frågat mig dels om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta med anledning av det akuta försurningsläget, dels vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att fastställda mål beträffande reduktionen av kväveoxidutsläppen skall nås.

Rolf L Nilson ställde i stort sett samma frågor i en interpellation som jag besvarade den 10 februari 1992. Låt mig inledningsvis hänvisa till detta svar, i vilket jag bl.a. redogjorde för pågående förhandlingar om ett nytt svavelprotokoll och en rad andra insatser som görs för att minska försurningen liksom kalkningsverksamheten.

Under detta år kommer förhandlingarna om ett nytt svavelprotokoll in i ett mer intensivt skede. Sverige kommer att kräva att ett nytt protokoll skall innehålla utfästelser om betydande utsläppsminskningar. Detta arbete kommer att ha hög prioritet i miljöpolitiken under den närmaste tiden.

Beträffande kväveoxidutsläppen kan jag upplysa om att Miljö- och naturresursdepartementet under våren kommer att bereda en åtgärdsplan för att minska dessa i enlighet med tidigare beslutade mål. Resultatet av detta arbete kommer att föreläggas riksdagen senare under detta år.

Anf. 21 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag vill först tacka Olof Johansson för svaret.

Jag tycker att svaret är kortfattat och att det andas en viss irritation. Det är möjligt att jag gör en övertolkning. Anledningen till att jag har ställt denna fråga är främst att det har gått ett år sedan vi talades vid senast om dessa problem. Under den tiden har det kommit ytterligare rapporter och omfattande studier om försurningen. Det gäller främst inom den sydsvenska skogen och täcker utvecklingen under en femårsperiod. Här finns ny kunskap som är värd att ta med vid beslutsfattandet.

En annan anledning är att Olof Johansson för ungefär ett år sedan talade om vad som var på gång. Jag tycker att det är angeläget att få en redovisning av vad som har hänt under denna period. Vi var överens om att vi diskute-

rade ett stort och allvarligt miljöproblem. Av det kortfattade svaret att döma är det inte speciellt mycket konkret som har hänt sedan sist. Det oroar mig. Jag skulle vilja att Olof Johansson talade litet utförligare om frågan om svavelprotokoll. Svavelutsläppen är kanske den viktigaste anledningen till försurningen. De utgör ett internationellt problem. Det nämndes i svaret att förhandlingarna om ett nytt protokoll befinner sig i ett intensivt skede. Hur stora är utsikterna för framgång? Det vore bra med en utförligare redovisning på det här området.

Olof Johansson aviserar också en åtgärdsplan för att minska utsläppen av kväveoxider. Även här tycker jag att Olof Johansson, så här i början av året, borde lätta på förlåten och tala om vad som är på gång. Om de svenska utsläppen av kväveoxider skall reduceras ner till de nivåer naturen tål, eller med de 30 % som har satts upp som ett mål, krävs radikala åtgärder. Jag tycker att det är rimligt att offentliggöra vilken typ av åtgärder som skall vidtas så snabbt som möjligt. Då får berörda parter, främst industrin, möjlighet att påbörja en nödvändig omställning och kan föra fram synpunkter på förslagen och eventuellt anvisa alternativa bättre lösningar.

Det här är alltså fråga om internationella problem. En stor del av den debatt som fördes med anledning av den förra interpellationen kan även tillämpas på det problem vi diskuterar nu. Jag skulle vilja begränsa det internationella perspektivet litet grand. En stor del av nedfallet av svavel i Sverige kommer från internationella källor. Det går att skilja ut två grupper av syndare. Den ena gruppen består av östeuropeiska stater, såsom Tyskland, Polen, de baltiska staterna och Ryssland. Den andra stora syndaren är Storbritannien. Det är rimligt att bemöta dessa syndare på olika sätt. Tyskland utgör nog ett mindre problem. Man kan förvänta sig att det gamla Västtyskland har sådana resurser, dvs. ekonomin är så stark, att det går att ganska snabbt ta itu med utsläppen. När det gäller de övriga öststaterna krävs det insatser. Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att problemen inte kan lösas av de enskilda länderna. Här måste ske en samordning, och EG måste ta ett stort ansvar och erbjuda finansieringsmöjligheter.

Sverige har också en viktig roll att spela när det gäller omställningen av energisystem. Vi har tekniken och erfarenheten. Jag skulle vilja ha en redovisning av Olof Johansson av vad som är på gång. Finns det några resultat av redan insatta medel när det gäller energieffektiviseringen? Vad är på gång när det t.ex. gäller att ta upp Vattenfalls idéer om investeringar i Östeuropa som alternativ till investeringar i miljö och energi i Sverige? Hur skall man möta Storbritanniens hittillsvarande ovilja att ställa upp och reducera sina svavelutsläpp?

Anf. 22 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag känner inte någon irritation för att denna interpellation kommer upp. Det är en feltolkning av Rolf L Nilson. Interpellationen är högst relevant. En del av det svar som Rolf L Nilson efterlyser återfinns i en ordentlig faktaredogörelse som numera är tillgänglig för oss båda, i Miljö- och naturresursdepartementets bilaga till budgetpropositionen. På s. 46 och 47 finns en genomgång av miljöläget när det gäller försurande utsläpp, i första hand av svavel- och kväveoxider. Jag skall inte repetera detta.

Det är riktigt som Rolf L Nilson säger, att det som är allvarligt är det samma som tidigare. Det internationella samarbetet har gått vidare sedan vi startade det 1979. Jag satt själv ordförande på konferensen i EEC i Genève det året. Jag kan nu göra jämförelser i ett perspektiv på drygt tolv år och se hur attityderna har förskjutits. Det finns ett särdrag, åtminstone på svavelområdet. I centralare delar av Europa uppfattar många inte det problemet som lika angeläget som vi i Norden, med rätta, uppfattar det. Samma attitydskillnad noterade vi 1979, men mycket starkare. Då ifrågasatte man också ibland om vi hade rätt i sak. Vi vet att vi har rätt. Vi vet att den svenska skogen hotas. Vi vet att något av motsvarande situation råder i de övriga nordiska länderna. Den debattröskeln har vi tack och lov kommit över. Det återstår att dra slutsatser av det.

Det har hänt ganska mycket. Minskningen av svavelutsläppen har varit framgångsrik i vårt eget land och i andra länder. Men det räcker inte. Vi har haft ett miljöförstöresreservat österut, där ingenting har gjorts. En enda utsläppskälla kan ibland förstöra alltsammans för oss andra. Vi kan ta Narvaområdet som ett bra exempel. Det gäller att komma åt den typen av gigantiska punktutsläpp av svavel. Det arbetar vi med i samarbete med Baltikum.

Rolf L Nilson hänvisar till Vattenfalls förslag. Vattenfall har framfört ett förslag. Men sanningen är att det bygger på ett uppdrag som vi har gett Vattenfall, att arbeta med dessa frågor i Baltikum å regeringens vägnar för att komma fram till modeller för att hantera dessa frågor gemensamt. Det har lett till att vi har lagt fram förslag i riksdagen, som jag nämnde tidigare i debatten, om t.ex. energieffektivisering som ett strategiskt viktigt område.

Det vi håller på med nu är att utforma direktiv för en utredning som skall se på s.k. gemensam implementering av internationella konventioner. Det är då viktigt att få i gång det gemensamma arbetet, så att vi satsar på det mest kostnadseffektiva sättet, där det finns flest problem. Det innebär att man angriper problemen på rätt ställe, med minsta möjliga kostnader och största möjliga resultat. Då måste vi ägna oss särskilt åt vårt närområde, där andra länder inte själva har möjlighet att bekosta åtgärder i närperspektivet. Det gäller främst Baltikum, som är ett förstahandsområde för svenskt intresse. Men man får inte låta detta leda till uttalanden som: I och med att vi vidtar dessa åtgärder där, kan vi avstå från att göra något hemma. Det är viktigt att man inte förlorar på den ena sidan vad man avser att vinna på den andra.

Något av det viktigaste i internationellt samarbete är att visa vad man gör hemma, för att pressa andra som har råd att göra likadant. Det är den utgångspunkten som har varit Sveriges styrka, trots att vi också har stora brister. Jämfört med andra har vi ändå legat tidigt framme och kunnat påverka andra. Vi har kunnat säga: Detta är möjligt, detta är ett måste. Vi har kunnat visa på skadorna och på att det blir mycket dyrare att vänta. Om man skall tala om de breda penseldragen, kan man säga att det är vår minskning av användningen av fossila bränslen i Sverige som har varit den största insatsen när det gäller energiområdet och industriområdet. Den var jag själv med om att initiera på 70-talet.

Trafiken, däremot, är ett speciellt problem. Det har vi nu tacklat. Det började med att jag drev fram en ökad differentiering mellan olika bensinsorter.

Det betyder att man gynnar bilar med katalytisk avgasrening. När deras andel i det svenska transportsystemet ökar minskar man därmed kväveoxidutsläppen. Självfallet är detta en strategi som är genomtänkt, miljöklassning av både bränsle och motorer.

Anf. 23 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Jag frågade Olof Johansson om han ville lyfta på förlåten när det gäller kvävereduktionsplanen. Jag skulle gärna vilja höra en ytterligare redovisning.

Det kommer larmrapporter om dessa problem med jämna mellanrum. Det är nödvändigt att man larmar. Men det finns givetvis en risk med det. När man har larmat tillräckligt länge hörs inte larmen. Vi ställer in oss efter den ljudnivån.

I en av de senaste rapporterna, den av Peter Schlyter och Stefan Andersson från Naturgeografen i Lund och Skogsvårdsstyrelsen i Halmstad, sägs att den sydsvenska skogen befinner sig i ett kritiskt läge. Markens förmåga att buffra är antingen upphävd, inom vissa områden, eller kan förväntas rasa ganska snabbt. Det togs också upp i en ledare i Dagens Nyheter den 11 januari. Här finns givetvis ett behov av långsiktighet men också av reaktioner på det akuta hotet. Det handlar om att vidta kompensatoriska åtgärder. Det man då tänker på i första hand är intensifierad kalkning och tillförsel av mineraler. Mineraler har lakats ur jordarna.

Vi får då inte enbart ett ekologiskt sammanbrott. Vi får också ett betydande ekonomiskt bortfall. Tillväxten i den svenska skogen minskar eller avstannar. Den svenska skogen måste betraktas som en stor ekonomisk tillgång. Man talar om årliga förluster i tillväxt av den svenska skogen på i storleksordningen 5 miljarder. I dessa tider, då ekonomin och behovet av tillväxt är det man talar om dagligen, måste denna typ av uppgifter också tas på allvar.

Det är inte enbart ett ekologiskt utan också ett ekonomiskt framtidsproblem. Vi rycker undan en del av grunden för svensk försörjning och svensk välfärd, om vi inte angriper försurningsfrågorna på ett effektivt sätt.

Anf. 24 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har naturligtvis samma syn på de här frågorna som Rolf L Nilson och instämmer i den beskrivning som han gör. Vi har inga delade meningar i det fallet.

Jag tycker också att det är svårt att få fäste i opinionen för den här sortens larm. Alla kanske inte inser att problemet liknar det med nedbrytningen av ozonskiftet. Det är en typ av fråga där det kan ha gått för långt redan och där det inte finns någon återvändo.

Men när tröskeeffekten slår till, dvs. skogen bara dör, därför att utlösningen av tungmetaller och annat fungerar så att skogen förgiftas, då är det för sent. Då kommer skogsdöden naturligtvis att uppmärksammas, på samma sätt som har skett i f.d. Tjeckoslovakien, för att ta ett exempel, där man kan se hur det ser ut när detta inträffar, alltså ett döende landskap. Då vet vi att det är för sent, och det tar en oerhörd tid för naturens läkande krafter att komma tillbaka.

Det är riktigt att det ständigt kommer fram mer förfinad kunskap på det här området, och det är viktigt att ta till sig den. På fredag anordnas i miljö-
vårdsberedningens regi ett seminarium kring försurningsfrågorna. Det kan
sågas vara en uppsummering av den nya kunskap som kan finnas på området
och som i sin tur kommer att ligga till grund för åtgärdsplaner och annat. Så
de forskare som ligger i fronten här håller vi naturligtvis nära kontakt med.

Vad beträffar redovisning av vad som skall komma i den åtgärdsplanen vill
jag säga att verksamheten inte får avstanna i avvaktan på en plan. Då väljer
jag att redovisa vad vi föreslår, vad vi redan har bestämt och vad vi har gjort,
mera än att spekulera för mycket om vad som kommer i en plan.

Det är därför jag har nämnt miljöklassningen av bensinen som en viktig
grund för att tackla kväveoxidproblemet. Jag nämnde i den förra interpellations-
debatten, och kan repetera det, den förändring av kalkanslagets finan-
siering som föreslås i budgetpropositionen. Man vinner så att säga på belast-
ningssidan genom att förorenaren betalar och dämpar därmed utsläppen av
kväveoxider.

Belastningen ökar med 200 miljoner kronor för helår, och så använder vi
de pengarna för kalkningen. Det innebär ökade resurser till kalkning i för-
hållande till dagens 176 miljoner, och vi kommer att dimensionera kvä-
veoxidskatten eller avgiften så att det blir en ökning framöver. Effekten mil-
jömässigt blir 400 miljoner i stället för 176 miljoner, om man förenklar dis-
kussionen litet grand.

Så det är en avsevärd ambitionshöjning på den här punkten, och det tycker
jag är viktigt. Men detta återfinns i vår bilaga till budgetpropositionen, och
därför går jag inte in i detalj på sådana saker.

Sedan är det viktigt att gå vidare med energieffektivisering och hushåll-
ning på det området, och det gör vi också. Även om det inte är mitt huvudan-
svarsområde, vill jag gärna nämna det. Här finns ett direkt samband med
infrastruktursatsningar. Tyngdpunkten ligger faktiskt på järnvägssatsningar i
de infrastrukturförslag som regeringen har kommit med och som regeringen
avser att komma med under våren.

Det är för det första en klar förändring i investeringstakten, tre gånger
högre än genomsnittet för 80-talet, och det är inte bara konjunkturbetingat,
för då låg vi osedvanligt lågt. För det andra är det naturligtvis en förändring
i fråga om fördelningen av infrastruktursatsningarna.

Jag säger detta med den reservation som jag har gjort i den tidigare inter-
pellationsdebatten, nämligen att det finns en del läsningar från tidigare poli-
tiska beslut och tidigare regeringar som vi har att hantera och som inte går i
rätt riktning ur den här synpunkten. Jag bara konstaterar det. Om man stän-
digt skall generera mera biltrafik så är det klart, precis som Naturvårdsver-
ket har sagt i sitt remissvar om Öresundsbron, att det kommer att kosta.

Frågan är om vi skall ta den kostnaden och räkna in den när vi bestämmer
oss och verkligen titta på miljökonsekvenserna från början eller om vi skall
göra som vanligt, dvs. lämna över till kommande generationer. I så fall lär
väl sydvästra Sverige ligga i farozonen, med ständigt ökande försurning på
grund av ökande trafikmängder som innebär att det kan vara för sent att göra
någonting.

Den frågan kommer vi att ägna stort intresse. Här skall talas klartext om konsekvenserna, innan man går till de slutliga besluten.

Anf. 25 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Det är bra det Olof Johansson säger om utökad kalkning, både den goda principen för hur den skall finansieras och den ökade omfattningen. Vad jag förstår, kommer man upp i de nivåer på kalkningen som behövs eller i närheten av dem. Det är alldeles utmärkt.

Jag är litet besviken på att Olof Johansson inte vill vara mer konkret när det gäller förslaget till kvävereduktionsplan. Jag tycker att det skulle ha varit bra att få en ganska utförlig redovisning av vad som är på gång, vilken typ av åtgärder som är tänkta, just av det skäl som jag anförde i ett tidigare inlägg, att allmänheten, industrin m.fl. inte får tillfälle att reagera på föreslagna åtgärder och presentera alternativa förslag, om de skulle ha sådana.

I vår debatt för cirka ett år sedan hade vi uppe frågan om möjligheterna att nå den 30-procentiga reduktionen av kväveoxidutsläppen som vi har satt upp som mål. Då var bedömningarna ganska pessimistiska från t.ex. Naturvårdsverkets sida. Jag tycker inte heller att Olof Johansson var klar då, när han talade om alternativ. Antingen tar man krafttag och åstadkommer reduktionen eller också får man inse att målet inte går att uppnå. Då skall man inte lura allmänheten utan skriva om målen.

Jag skulle gärna vilja ha en markering på den punkten: Är det Olof Johanssons övertygelse att målet om 30 % reduktion av kväveoxidutsläppen kommer att uppnås genom de för mig och allmänheten än så länge okända åtgärder som finns i den kommande kvävereduktionsplanen?

Sedan vill jag ta upp det märkliga förfarandet med miljöprövningen av Öresundsbron. Man måste lyfta fram Naturvårdsverkets remissvar, där det sägs att brobygget av naturvårdsskäl bör stoppas. Bron borde inte komma till stånd. Men den är beslutad – alltså tillstyrker Naturvårdsverket!

Det finns en tjänstemannareservation som säger att de åtgärder som måste vidtas för att göra bron acceptabel innebär en total ombyggnad av trafiksystemet i Skåne, och det kommer inte att finnas resurser för att göra det. Det är alltså ingen trovärdig miljöprövning, om man skall göra på det viset.

Anf. 26 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag brukar tillämpa principen att jag redogör för fakta och för de åtgärder som regeringen gemensamt står för snarare än att ägna mig åt spekulation. Det var därför som jag använde den formulering som Rolf L Nilson åberopar från vår förra debatt i ämnet. Det uttalandet var ju inte ett uttryck för defaitism, men jag kan inte bortse från att arvet ser ut på ett visst sätt och att det gäller en process som är ganska trög att påverka. Det går inte att få några snabba effekter i närtid, och det är på den punkten som jag har en fortsatt osäkerhet.

Men detta innebär inte att jag har ändrat ambitionsnivån, utan vad det handlar om är att vara realist. Storprojekt som Öresundsbroar och annat påverkar naturligtvis resultatet av detta, och jag har att underkasta mig de demokratiska principer som gäller, men jag vägrar, som sagt, att ta ansvar för

just dessa effekter. Däremot vill jag göra det bästa möjliga av den situation som vi befinner oss i och lyfta fram de effekter som uppkommer.

Om riksdagsmajoriteten säger att Öresundsbron skall komma till stånd, får man konstatera att möjligheterna att uppnå det på egen hand uppsatta målet om 30 % reduktion av kväveoxiderna därmed har försämrats. Det finns ett sådant samband, och jag tycker att det är viktigt att lyfta fram det i denna debatt och att tala om hur helheten och en del andra stora partiprojekt fungerar.

Men med detta upphör ju inte strävandena att försöka förebygga, och det är där som miljöklassningen kommer in. Man angriper då hela bilbeståndet och försöker att på den vägen i stället reducera överallt. Man arbetar alltså i ett sådant här läge med olika strategier för att försöka göra det bästa möjliga av ett ganska besvärligt läge.

Det är i det perspektivet som man skall se de åtgärder som regeringen nu har föreslagit och som jag hoppas att riksdagen ställer sig bakom. De innebär en avsevärd ambitionshöjning, av absolut nödvändiga skäl, när det gäller att angripa de problem som vi redan har skapat, dvs. försmurningen i mark och vatten. För att klara en del av denna problematik angriper vi bl.a. symtomen genom kalkning.

Sedan hoppas jag – men det är mycket svårare att uttala sig om detta – att vi skall kunna driva på den internationella utvecklingen. Klarar man inte högre ambitioner där, har vi mycket mindre chanser i Sverige.

Talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1992/93:63 om lågkonjunktorens effekter på miljöskyddsarbetet

Anf. 27 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen har en samlad kunskap om hur lågkonjunkturen påverkar miljöskyddsarbetet i Sverige och hur den påverkar Sveriges deltagande i det internationella arbetet på detta område. Vidare undrar Annika Åhnberg om regeringen har några konkreta planer för hur miljöarbetet i lågkonjunkturen kan bli mer offensivt, t.ex. genom att arbetsmarknadspolitiska satsningar ges en miljöprofil.

När omfattningen av allmänna investeringar sjunker som en följd av lågkonjunkturen är det naturligt att anta att även investeringar för miljöskydd sjunker i motsvarande grad. Under den förra lågkonjunkturen minskade t.ex. utsläppen i lägre takt än under tiden före och efter. Emellertid är utsläppen från industrin och andra punktkällor i dag åtgärdade i högre grad än vad som är fallet med utsläpp från diffusa källor. Vi behöver därför prioritera åtgärder som kan sättas in för att komma till rätta med utsläpp från vår användning av varor och från trafiken.

Ansvaret för att utveckla miljöanpassade varor bör ligga på dem som pro-

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

ducerar varorna. Även ansvaret för att avfall tas om hand på ett från miljö- och resurssynpunkt riktigt sätt skall i framtiden i betydligt större utsträckning än för närvarande åvila producenten. Näringslivet är positivt till principen om producentansvar, men takten som man är villig att hålla för att i praktiken ta på sig ansvaret är delvis beroende av konjunkturen.

Investeringar i infrastrukturen för transporter är en viktig del i att möta lågkonjunkturen. Beslut om järnvägsinvesteringar för drygt 9 miljarder kronor har också fattats av regeringen. Det är emellertid viktigt att investeringarna görs på ett på lång sikt miljömässigt riktigt sätt.

FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro visar att det går att göra framsteg även under en ekonomisk lågkonjunktur. I regeringens redogörelse för konferensbesluten (1992/93:13) anges också hur genomförandet skall ske i Sverige. För svensk del ges grunder för såväl inhemskt som internationellt arbete i regeringsförklaringen. Enligt denna skall t.ex. Sverige vara aktivt och pådrivande i det internationella miljövårdsarbetet.

Kommunerna har på senare år fått utökade uppgifter inom miljöområdet. Det är därför mycket otillfredsställande om de resurser som avsatts för miljöarbetet nu skulle minska. Samtidigt gäller det då att utnyttja befintliga resurser så effektivt som möjligt. Det kommer t.ex. att bli en viktig politisk uppgift för kommunerna under de närmaste åren att omsätta och konkretisera Riodeklarationen och handlingsprogrammet, Agenda 21, för en hållbar utveckling.

Frågan om att ge arbetsmarknadspolitiska åtgärder en miljöprofil behandlas i regeringens proposition 1992/93:50 om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin. I propositionen anvisas bl.a. medel för ytterligare beredskapsarbeten, och vissa områden utpekas där beredskapsarbeten anses särskilt angelägna. Ett sådant område är Miljö- och naturresursdepartementets verksamhetsområde. Inom departementet har en inventering av lämpliga beredskapsarbeten genomförts.

Sådana arbeten finns inom t.ex. lantmäteriområdet, där uppdatering och digitalisering av databaser avseende kartor och fastighetsregister är mycket angelägna uppgifter. Inom Statens naturvårdsverks verksamhetsområde finns uppgifter som underhåll av vandringsleder, skötsel av närströvområden, uppförsel av stängsel och hägn, skogsvård och anläggning av våtmarker.

För att ytterligare understryka det angelägna i att insatser görs just på miljöområdet har ett brev med information om möjliga arbetsuppgifter i dagarna sänts från Miljö- och naturresursdepartementet till Arbetsmarknadsverket, som i samarbete med länsarbetsnämnderna skall avgöra hur de pengar som finns till förfogande faktiskt skall användas.

Anf. 28 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Fru talman! Jag tackar för svaret på denna interpellation. Det finns många oroande tecken på att åtgärderna för att förbättra miljön nu avtar i takt med att lågkonjunkturen blir allt djupare och resurserna blir knappare. Det är därför som jag har framställt denna interpellation.

När jag läser svaret och när jag hör miljöministern redogöra för regeringens syn får jag en känsla av att man från regeringens sida inte riktigt delar min oro. Miljöministern säger i sitt svar att det mycket riktigt är så – det

kunde man se också under den förra lågkonjunkturen – att investeringarna i miljöförbättrande åtgärder inom näringslivet minskar. Men det gör inte så mycket, tycker miljöministern, eftersom vi i dag redan har kommit så långt i arbetet med utsläppen från industrin och andra punktkällor att det inte behöver göras så mycket av sådana investeringar. Jag delar inte den uppfattningen.

När vi nu går från att koncentrera oss på i första hand effekterna av själva produktionsprocessen till att mera tänka på vad produkterna som sådana och vår livsstil får för konsekvenser för miljön minskar inte nödvändigheten av åtgärder inom produktionen. Mycket av det som man har sett växa fram under senare år, t.ex. satsningar på s.k. intern miljörevision inom företag, på fortbildning och på informationsverksamhet, ligger nu i farozonen. Det samma gäller för nyinvesteringar som kan ha varit planerade sedan länge men som nu skjuts in i en oviss framtid.

Jag har ställt frågan: Har man inom regeringen en samlad bild av vad som händer? Ser man vartåt det nu lutar? Det verkar varken som om man har den samlade bilden eller som om man är särskilt intresserad av att skaffa sig den.

En annan mycket stor källa till oro är vad som händer inom den offentliga sektorn. Jag tänker framför allt på kommunerna. Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet, vars medlemmar arbetar med miljöskyddet på de kommunala förvaltningarna, har i en enkät fått det svaret från 151 kommuner att dessa drar ned på resurserna på miljö- och hälsoskyddsarbete – 6 av 10 kommuner drar ned på dessa resurser.

Man skall ha klart för sig att vi i vårt land satsar i storleksordningen 100 kr per medborgare och år på miljö- och hälsoskyddsarbetet. Det motsvarar kanske ungefär 1/2 % av de kommunala utgifterna. Dessa resurser drar man ändå in på, eftersom kommunernas ekonomiska läge börjar bli så svårt. Jag tycker att det är mycket oroande.

Det finns andra, mer begränsade undersökningar, gällande t.ex. Stockholms län, som pekar åt samma håll. Jag tycker att det vore en uppgift för regeringen att analysera vad som håller på att hända. Vilka delar av den kommunala miljö- och hälsoskyddsverksamheten drabbas? Hur kan man försöka kompensera detta? Behöver man gå in från statens sida med någon typ av styråtgärder?

Också jag tycker i och för sig att indragningen av kommunala resurser med 7 1/2 miljard kronor är en stor bov i dramat, men diskussionen om detta förs på många andra håll och i många andra sammanhang, och jag tror inte att det är någon större idé att gå in på den diskussionen här i dag. Men jag tycker att det är viktigt att man från riksdagens och regeringens sida har kunskapen om vad som händer och om vad man kan försöka göra för att det också i lågkonjunkturen skall bedrivas ett aktivt miljöarbete – för det finns ju också möjligheter.

I ett läge när produktionsapparater inte är så hårt utnyttjade finns det andra möjligheter än i en högkonjunktur att t.ex. testa nya metoder. Det blir så att säga lättare att fördrö ett produktionsbortfall när man inte står mitt i en högkonjunktur och när inte alla produkterna är efterfrågade. Det blir lät-

tare att testa nya råvaror och att satsa på personalutbildning – det borde vara det.

Finns det någonting som samhället kan gå in och göra? När jag i min interpellation ställde frågan om arbetsmarknadspolitiska åtgärder tänkte jag inte i första hand på det samhället gör för de människor som redan har blivit utan jobb, utan jag tänkte på att arbeta mer förebyggande, om samhället på något sätt kunde bidra till att företag, i stället för att permittera, satsade på miljöutbildning och bättre miljöanpassning av produktionsmetoder, kanske med något komplement från samhället.

Jag tror att man kunde ta initiativ från regeringens sida och från myndigheternas sida för att se till att det även i lågkonjunktur bedrivs ett mycket mer offensivt miljöarbete. Det var den typen av diskussion som jag hade hoppats kunna föra här i dag, i stället för att få en ganska oengagerad och ytlig redogörelse för vad som redan är på gång och som inte möter de här hoten.

Anf. 29 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Annika Åhnberg har missuppfattat mig, men det kan bero på att jag har missuppfattat hennes frågeställningar.

Det är inte alls så att jag är oberörd eller att det inte görs så mycket. Förändringarna inom industrin kan sägas ha lett till att situationen när det gäller punktutsläpp är en annan i dag än under tidigare lågkonjunkturer. Det jag betonar i svaret är att allting är relativt, dvs. att det i förhållande till den situation som vi då hade har skett en förändring. Därför går det inte att skapa en total jämförbarhet mellan de olika lågkonjunkturerna. Det är den poängen som jag vill nämna.

När det gäller tillväxten finns det alltså ett ömsesidigt beroende mellan tillväxt och miljövänlig utveckling. Det ömsesidiga beroendet mellan tillväxt och miljöpolitik är viktigt att vårda. En av nackdelarna i lågkonjunkturen är naturligtvis att förnysetakten i näringslivet avtar. Vi vet av erfarenhet – det nämner vi särskilt i finansplanen i år – att industrin inte förnyas i samma takt, i varje fall inte automatiskt. Det betyder att gammal teknik lever kvar längre i en lågkonjunktur än i ett snabbare omvandlingsskede. Det är en minuspost när det gäller miljöutvecklingen.

Det handlar å andra sidan om de resurser som skapas, hur mycket pengar vi kan avsätta för miljöarbete. Annika Åhnberg nämner, helt riktigt, kommunernas viktiga roll. Jag har naturligtvis tillgång till den rapport som hon här nämnde om den oroande utvecklingen på det området. En utredning med en analys av just samspelet mellan stat och kommuner kommer att överlämnas till regeringen om några veckor av landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, Kjell Mattsson. När den utredningen kommer får vi ta tag i de frågorna på nytt och dra slutsatser av den.

Det förs också en vidare debatt, som Annika Åhnberg berörde och som jag inte skall ta upp i det här sammanhanget, om vilka möjligheter och vilken frihet kommunerna har att hantera sin situation och att göra sina egna prioriteringar. Det är naturligtvis ganska avgörande på det här området.

Jag har inte någon avvikande syn på de grundläggande problemen. Jag har velat redovisa de konkreta saker som vi faktiskt gör och vill ha gjorda via arbetsmarknadsåtgärder. Sedan finns det mycket annat, på teknikut-

vecklingssidan. Det handlar om Näringsdepartementets arbete, både på energiområdet och på industriområdet, dvs. teknisk forskning, utveckling och effektivisering. Det är där som satsningarna måste göras, som också inkorporerar miljösyften och miljömål.

Till sist tror jag att det är oerhört viktigt att man integrerar miljökunskap i hela samhället. Det är intressant, att så fort man möter ungdomar i dagens samhälle visar det sig att ett av deras huvudintressen är miljöfrågorna – det är inget som helst tvivel om det. Det är viktigt att utnyttja den kraften i utbildningssystemet, och därför är det min avsikt att hela tiden driva på för att stärka möjligheterna såväl på högskolenivån som när det gäller utbildningen i det ordinarie skolsystemet, som är gemensamt för alla, i fråga om miljökunskaperna och de möjligheter som ungdomars intresse ger oss på det området.

Anf. 30 ANNICA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag glömde i mitt första anförande att säga att jag i svaret noterade just kopplingen mellan tillväxt och miljöinsatser. Jag delar uppfattningen att den goda tillväxten är nödvändig för att vi skall kunna komma till rätta med miljöproblemen. Det förs en förenklad diskussion i samhället, där man betraktar den nutidshistoria vi har bakom oss och säger: Titta vad tillväxten har ställt till med! För att kunna komma till rätta med miljöproblemen skall vi inte ha någon tillväxt!

I själva verket låg orsaken till problemen inte i tillväxten i sig, utan i vår bristande insikt om de problem vi skapade. I själva verket leder också icke-tillväxten i dag till miljöproblem. Valet att upphöra med verksamheter ger oss inga garantier för att vi förbättrar miljön, utan vi är tvungna att gå vidare. Men vi är också tvungna att förändra innehållet i tillväxten. Varje förändringsprocess inom näringslivet eller inom den offentliga sektorn kanske på lång sikt leder till att vi sparar resurser, men det kräver undantagsvis, i början, att vi har resurser att satsa på själva förändringen.

Därför behövs tillväxten, för att vi skall göra förändringar. På längre sikt visar det sig säkert att man på det sättet har kunnat vara mer sparsam med jordens resurser. Jag delar den uppfattningen.

Det kan dock inte få oss att acceptera att man, i tider av liten, ingen eller t.o.m. negativ tillväxt, inte bedriver ett offensivt miljöarbete. Vi måste nämligen hålla fast vid att nöden får vara uppfinningarnas moder, också i den här situationen.

Jag är övertygad om att det finns många goda idéer inom näringslivet, fackföreningsrörelsen och bland människor om hur man kan förbättra. Ofta är det idéer kring den sysselsättning man själv har. Ofta är det i sitt arbete som människor får idéer om hur man kan förbättra. Tyvärr har många ett litet utrymme för att förverkliga idéerna. För t.ex. LO-kollektivet är det synnerligen begränsat.

Därför tror jag att regeringen – om jag får ge ett litet gott råd, även om regeringen kanske inte är så intresserad av goda råd från oppositionen – skulle kunna använda Miljövårdsberedningen och samla de olika intressenter, dvs. Industriförbundet, fackföreningsrörelsen, ideella organisationer, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, till en diskussion om hur man just kan vända långkonjunkturen till ett offensivt miljöarbete.

Det finns många idéer, och det finns ett utrymme, men det gäller att se till att de goda idéerna möts, att kontakter knyts, att idéer omsätts i verklighet.

Anf. 31 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jo, vi lyssnar gärna på goda råd, och en del har vi kommit på själva.

Det som jag har ägnat mig åt under den senaste tiden när det gäller just kontaktverksamheten är att tillsammans med representanter för konsumentvaruindustrin diskutera hur vi utvecklar ett fungerande kretsloppssamhälle. Jag noterar på den punkten att många företag och branschorganisationer är positiva och vill göra en insats, och den möjligheten skall de ha.

Det är därför som jag i lagrådsremissen om en mer kretsloppsanpassad samhällsutveckling konstruerat en trappa som gör det möjligt att på frivillighetens väg vidta åtgärder. Men det är viktigt att följa upp vilka resultaten blir, hur viljan ser ut konkret. Det innebär att man också måste ha en press i systemet; om åtgärder inte vidtas frivilligt, om det inte går med avtal, måste det finnas stimulans eller styrmedel – någon piska – som gör att man kan driva på utvecklingen. I sista hand får man ta till lagstiftning, förordningar, som ställer krav på de olika branscherna.

Visst föder en utveckling av det här slaget ett stort antal idéer – en betydande idérikedom demonstreras från olika håll – men det finns ju också exempel på motsatsen. Jag är inte naiv; jag har noterat att en del inte vill ha någon piska utan tycker att det är bäst att konsumenterna och skattebetalarna reder ut de problem som det egentligen är företagets primära ansvar att lösa. Men det är en liten minoritet.

Det är viktigt att ta fasta på dynamiska processer av det här slaget i samhället. Just i en lågkonjunktur har man, tror jag, större möjligheter att skapa en vilja till förändring till förmån för de progressiva krafterna i samhället, och det är många företag som ställer upp.

Anf. 32 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! I synen på de här frågorna tycks det i grunden finnas en överensstämmelse. Jag vill då bara avslutningsvis säga att jag tycker att det vore angeläget att man på regeringsnivå ändå försökte att sammanställa kunskapen om vilka speciella problem som lågkonjunkturer medför när det gäller miljöarbetet både inom den offentliga sektorn – särskilt kommunerna – och inom det privata näringslivet, så att vi kunde få en mer samlad bild av hur problemen ser ut.

Det är naturligtvis också angeläget att man går vidare med det här offensiva arbetet och försöker samla alla krafter. Det är angeläget att man – som vanligt i det politiska arbetet med hjälp av både piska och morot – försöker få en utveckling till stånd, så att miljöarbetet inte avstannar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 33 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig vad regeringen avser att göra för att dels öka kunskaperna om kromets miljöeffekter, dels begränsa utsläppen av krom.

Låt mig börja med att säga att en väl fungerande kemikaliekontroll är en förutsättning för att kunna uppnå ett kretsloppssamhälle. För att rätt prioritera insatser vid utveckling av kretslopp behövs bl.a. en allmän kunskap om kemiska ämnens egenskaper. Det är också viktigt med en förbättrad kunskap om flödena av kemiska ämnen via produkter och varor ute på marknaden.

Det arbete som pågår på olika håll inom näringsliv och hos myndigheter, bl.a. Kemikalieinspektionens systematiska riskhanteringsarbete, kommer att leda till bättre underlag för att identifiera och begränsa förekomsten av särskilt riskabla kemikalier och för att bygga upp bra system för återvinning eller återanvändning av produkter och varor i sådana fall där förbud inte är möjligt eller lämpligt.

Jag vill nämna följande beträffande vidtagna och pågående arbeten med att begränsa användning och utsläpp av krom i miljön.

Inom ramen för de internationella havskonventionerna har Sverige åtagit sig att minska utsläppen av vissa metaller, bl.a. krom, med 50 %. Vid Nordsjökonferensen år 1990 överenskomms att utsläppen av metaller till vatten skall minska med 50 % mellan åren 1985 och 1995, och samma mål skall vara nått för luftutsläpp till år 1999.

Överenskommelser inom Helsingforskommissionen, Helcom, innebär att utsläppen till både vatten och luft skall minska med 50 % mellan åren 1987 och 1995.

Kromföreningar används bl.a. inom ytbehandlingsindustrin. Enligt vad jag erfarit arbetar Statens naturvårdsverk med att ta fram allmänna råd om slutna system inom ytbehandlingsindustrin. Naturvårdsverket arbetar vidare med att utreda avfallsfrågor inom järn- och stålindustrin. I dag finns stora mängder avfall såsom avskilt stoft, ofta med höga halter krom, vid många stålverk. Utredningen syftar till att kartlägga problemets storlek samt att identifiera och bedöma lämpliga sätt att ta hand om avfallet, genom utvinning av metaller eller väl innesluten deponering. Inom ramen för det pågående programmet för översyn enligt miljöskyddslagen av villkor för utsläpp från miljöstörande anläggningar, kommer krav att ställas på järn- och stålindustrin samt på Sveriges enda ferrokromverk om minskade utsläpp av stoft innehållande bl.a. krom.

Färgfabrikanterna i Sverige har frivilligt kommit överens om att inte använda kromföreningar i svensk färgindustri.

Kemikalieinspektionen har klassificerat kromater och kromtrioxid (kromsyra) som cancerframkallande ämnen, och dessa kemikalier skall märkas med upplysning om cancerrisken. Vidare har vissa kromföreningar, t.ex. kromater och bikromater, klassificerats som allergiframkallande och skall märkas med upplysning om risk för hudallergi.

Jag kan också nämna att Kemikalieinspektionen har meddelat föreskrifter

(KIFS 1990:10) om träskyddsbehandlat virke som bl.a. innebär begränsningar i användningen av arsenik- och kromföreningar. Genom omfattande insatser från Kemikalieinspektionen och branschorganisationer har information spritts om dessa nya bestämmelser. Kemikalieinspektionen har vidare genomfört tillsynsprojekt riktade mot impregneringsanläggningar och återförsäljare för träskyddsbehandlat virke. Av en nyligen upprättad rapport från Kemikalieinspektionen framgår att dessa informationsinsatser förväntas ge resultat under första halvåret 1993 i form av nedgång i användningen av arsenik- och kromföreningar i träskyddsmedel. Kemikalieinspektionen kommer senast den 1 juni 1993 att ge en avslutande rapport till regeringen om effekterna av inspektionens föreskrifter (KIFS 1990:10). Kemikalieinspektionen avser också att ompröva godkännanden för samtliga äldre tryckimpregneringsmedel under år 1993.

Kromutsläppen från svenska garverier har minskat från 10 ton år 1982 till ca 300 kg år 1990. Garveriverksamheten i Sverige är numera av liten omfattning. Merparten lädervaror för svensk konsumtion importeras som hel- eller halvfabrikat. Ansträngningar att begränsa användningen av krom i detta sammanhang måste därför ske i internationellt samarbete. T.ex. inom Helcom pågår arbete med att minska kromutsläppen från garverier.

Anf. 34 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Kretslopp är ju ett begrepp som miljöministern har velat göra till sitt kännetecken i miljöpolitiken. Inom det politiska systemet är vi ju sedan länge vana vid kretslopp. Många goda idéer cirkulerar ständigt runt i detta kretslopp, tyvärr ofta utan att komma till ett förverkligande.

Men nog tycker jag att det här interpellationssvaret är ett exempel på ett återfall i den miljöpolitik som vi hade innan kretsloppstankarna föddes. Det handlar i hög grad om vad man har gjort för att minska utsläppen från olika produktionsprocesser när det gäller krom. Men det som är alarmerande och som jag i första hand tänkte på när jag ställde min interpellation är allt det krom som finns i produkter.

Av de 1,8 miljoner ton krom som enligt vad man beräknar har stoppats in i den s.k. teknosfären är det i dag en mycket liten del som har läckt ut. Det mesta finns så att säga fortfarande i omlopp, i produkter som används eller i produkter som har kasserats och finns någonstans som avfall; de kommer så småningom att brytas ned och avge detta krom. Frågan är hur vi skall hantera det problemet.

Krom har framför allt använts som ytbehandling inom stålindustrin; rostfritt stål är den största användningen. En anledning till att jag tagit upp just kromet är att det är en ganska litet diskuterad miljöfara. När vi diskuterar tungmetaller och deras gifteffekter på människor och på annat liv är det vanligen andra tungmetaller vi tänker på. Det är t.ex. bly och kadmium. Man menar att kromet inte är lika farligt. Men man vet också att krom i naturen kan övergå från den mindre farliga till betydligt farligare former. Miljöministern redogör också för att Kemikalieinspektionen har klassificerat vissa produkter som cancerframkallande.

I takt med att andra miljöproblem växer – jag tänker på försurningen – minskar också markernas förmåga att hålla miljöfarliga ämnen, och läck-

agen blir större. Allt det här gör att kromet som vi har stoppat in i vårt samhälle och som nu cirkulerar runt är en tickande miljöbomb, som ännu inte har exploderat men som kanske kommer att göra det, och vi vet inte riktigt hur.

Vi vet att en del kromater har vissa effekter. De anrikas i biologiska organismer, de beter sig som andra mycket kända, etablerade toxiska tungmetaller, men vi vet ändå inte riktigt hur de beter sig, vi vet inte riktigt hur kromet cirkulerar, och vi vet inte hur vi skall hantera de stora mängder som är i omlopp.

Det var de här frågorna som jag tänkte på när jag ställde min interpellation, och jag tycker att svaret är väldigt begränsat och inte berör just alla de här kretsloppsaspekterna. Jag skulle därför önska att frågan fick en ytterligare, mer inträngande behandling.

Anf. 35 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att jag återigen i första hand har redogjort för läget, de åtgärder som har vidtagits; en del av detta är ett arv sedan tidigare. Det är ju viktigt att den här utvecklingen har startat när det gäller den förebyggande sidan – jag tror att Annika Åhnberg och jag är överens om att det inte är oviktigt. Det är den delen som jag har beskrivit.

Sedan har vi restproblemen, det som i olika sammanhang redan finns i omloppet. Det är ett mycket svårare problem. Jag har inte några patentlösningar. Det är en del av samma synsätt där som på andra områden: Vi måste veta vad det är för avfall som vi skall ta hand om, sortera detta, ta hand om det på det lämpligaste sättet med hänsyn till egenskaperna, och naturligtvis fördjupa vår kunskap om dessa egenskaper. Det är så den delen av problemet måste hanteras.

Det är självklart att en viktig del av kretsloppstänkandets utveckling handlar om just hur man i det moderna samhällets mycket differentierade varuflöde skall kunna ta hand om just de farligaste delarna av t.ex. tungmetaller i cirkulation och hantera detta på lämpligt sätt. Mycket av kromanvändningen är alltså inriktat på att begränsa användningen av krom. Efter hand skall den här cirkulationen alltså minska i omfattning.

Anf. 36 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Det är ju inte så att vi har slutat använda krom. Vi importerar ju fortfarande krom, och det används som sagt framför allt i rostfritt stål. I interpellationssvaret redogörs framför allt för neddragningar av användningen dels i produktionsprocesserna, dels på andra områden där användningen ändå är ganska liten. Men när det gäller att hitta ersättningar på det område där kromet framför allt används har vi nog inte kommit så långt på väg. Där tror jag att det behövs mycket ytterligare insatser när det gäller forskning och utvecklingsarbete.

Jag skulle kanske ha önskat att det här svaret hade varit mer konkret. Det har gjorts viktigt forskningsarbete – det finns säkert mycket på det här området som jag inte känner till, men ett forskningsarbete som jag känner till har bedrivits vid Linköpings universitet. Det finns ett nytt centrum i Uppsala som skall syssla med just tungmetallernas miljöproblem. Jag tror att det är

angeläget att man i det nu näraliggande forskningsarbetet ser till att resurser avsätts också för det hittills ganska förbisedda men nog så allvarliga problem som kromanvändningen innebär.

Det är också viktigt att man satsar på att se om det finns något annat som vi kan göra. Rostfritt stål är ju en produkt som man som miljöengagerad privatperson har tyckt har varit bra, även om det är en liten användning. Man har kunnat satsa på rostfritt stål i stället för olika typer av plaster, och så visar det sig att man återigen har hamnat i situationen att man gått från ett problem till ett annat. Det är därför viktigt att man arbetar vidare och ser om det finns bättre ersättningsmedel, och jag tror att det krävs insatser från samhällets sida för att åstadkomma detta.

Anf. 37 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta att jag har tagit del av bl.a. det arbete som har gjorts vid Linköpings universitet. Jag tycker att det ger en intressant bild av hur situationen ser ut, sammanfattat i den här mycket långsiktiga ackumulerade kromproblematiken. Den visar att det – hittills i varje fall – är stigande kurvor som vi har att hantera totalt sett, även om utsläppen till luft och vatten på vissa områden avtar, men då flyttas de i stället och blir till ett internationellt problem. Det beror helt enkelt på strukturomvandlingen i Sverige.

Eftersom det här är en tungmetall som inte är så lätt att få tag i när den väl är utspridd är det klart att det är viktigt att studera de ackumulerade effekterna av krom i naturen. Det har skett bl.a. vid Linköpings universitet. En av de avhandlingar som jag har sett är av Bo Bergbäck; han har just givit en tydligare bild av den långsiktiga problematiken. Vi hade före sekelskiftet inte särskilt mycket krom i trafik i systemen, men därefter har vi ackumulerat mer och mer. Även om tillförseln under senare år har minskat betydligt kvarstår ackumuleringsproblematiken. Jag delar därför Annika Åhnbergs uppfattning att det här verkligen inte är något problem som vi har löst – det är ett problem som vi måste följa mycket intensivt.

Anf. 38 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att jag tycker att det är bra att vi i dag har fått den här frågan aktualiserad, men jag är naturligtvis inte nöjd i den meningen att jag tycker att svaret är tillräckligt. Jag hoppas att regeringen återkommer med förslag om mer specificerade och mer långtgående forskningsuppdrag, så att vi kan komma till rätta med problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1992/93:45 om körkort för snöskoter m.m.

Anf. 39 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat kommunikationsminister Mats Odell om regeringen kommer att lägga fram förslag om obligatoriskt körkort för snöskoter samt om regeringen planerar att vidta åtgärder som

begränsar snöskoteråkandet i Norrlands inland och fjälltrakter. Jag och kommunikationsministern har kommit överens om att jag – som ansvarig i regeringen för terrängkörningslagstiftningen – skall svara på interpellationen.

Sten-Ove Sundström hänvisar i interpellationen till utredningsarbeten vid Naturvårdsverket och Rikspolisstyrelsen. Några förslag från dessa myndigheter i fråga om snöskotertrafiken har dock inte lämnats till regeringen.

Regeringen tillsatte hösten 1991 en utredning om åtgärder mot buller i fjällområden och skärgårdar (dir. 1991:78). Utredningen har till uppgift att belysa möjligheterna till och konsekvenserna av restriktioner mot bullrande aktiviteter i landets fjällområden och skärgårdar. Utredningens direktiv innebär inget hinder för utredaren att ta upp sådana frågor som Sten-Ove Sundström tar upp i sin interpellation.

Utredningen avser att överlämna sitt slutbetänkande till Miljö- och naturresursdepartementet i mitten av mars. Efter sedvanlig remissbehandling kommer utredningsförslaget att ligga till grund för eventuella åtgärder från regeringens sida i syfte att minska olägenheterna av bullrande aktiviteter i fjäll- och skärgårdsområden. Remissen kommer givetvis att omfatta även organisationer som tillvaratar de intressen som Sten-Ove Sundström tar upp i interpellationen.

Jag kan självfallet inte nu lämna några besked om vad regeringen kan komma fram till som en följd av utredningens förslag och den påföljande remissbehandlingen. En allmän strävan från regeringens sida är emellertid att minska bullret i samhället. Ett uttryck för den ambitionen är också den utredning som regeringen tillsatt med uppgift att utarbeta ett förslag till en samlad handlingsplan mot buller (dir. 1992:20).

Anf. 40 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det ovanligt intetsägende svaret. Jag har svårt att förstå hur man kan författa ett svar på två A4-sidor genom att i stort sett enbart hänvisa till pågående utredningar.

Jag har i min interpellation försökt fästa regeringens uppmärksamhet på att det finns en stor oro bland snöskoterägare och förare för ett införande av restriktioner. Det finns en oro för att det kommer att skapas en ökad byråkrati för att man skall få äga och köra en snöskoter.

Tidningarna har ju de senaste månaderna fört fram och publicerat en rad korkade förslag som sägs hänföras till olika utredningar. Det har t.ex. handlat om att man skall införa obligatoriska körkort, restriktioner i fråga om motorstyrka, bandmärkning, hastighetsbegränsningar osv.

Nu är det väl ändå dags, Görel Thurdin, att ni i regeringen tar bladet från munnen och talar om vad ni egentligen håller på med.

Jag kan förstå att statsrådet i detalj inte kan redovisa kommande förslag om hur snöskotertrafiken skall begränsas. Men Görel Thurdin bör väl kunna ta avstånd från de grövsta påståenden som cirkulerar i massmedia.

Jag tycker att regeringen åtminstone på några punkter bör kunna skapa klarhet. Kommer det att bli körkort för snöskoter? Kommer det att införas hastighetsbegränsning eller blir det någon form av obligatorisk bandmärk-

ning? Vad det gäller de här begränsade områdena borde Görel Thurdin kunna ge ett klart besked.

Skall vi norrbottningar tvingas till hårda restriktioner för var och när vi får köra våra snöskotrar? Skall vi utestängas från stora delar av fjällvärlden, där många av oss tillbringar en stor del av vår fritid, därför att några centralbyråkrater sitter och ritar in områden som skall bli bullerskyddade för att turisterna skall få åka skidor i lugn och ro?

Regeringen har nyligen avskaffat fritidsbåtsregistret, eftersom man ansåg att det är ett intrång i den personliga integriteten att registrera båtar. Hur långt är Görel Thurdin beredd att gå för att värna om snöskoterägarnas integritet?

Anf. 41 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag delar den uppfattning som Sten-Ove Sundström har gett till känna i den här frågan. Uppfattningen delas av många i vårt avlånga lands nordligaste delar. Jag kommer själv från en fjällkommun, Kiruna, där så gott som samtliga familjer har en snöskoter. Kommunen betraktas som den snöskotertätaste kommunen i hela landet. Jag vill dock påpeka att jag inte talar i egen sak. Jag är inte snöskoterägare och har inte heller för avsikt att skaffa mig en snöskoter.

Jag kan tala om för statsrådet att det är svårt att beskriva den känsla många har när snöskotersäsongen börjar närma sig – känslan att få ta sig ut i den vida fjällvärlden en vacker vårvinterdag. Det är lätt för, framför allt, stockholmarna att se problemen. Men det är faktiskt mycket positivt att se alla de människor som med skoterns hjälp kan ta sig ut i vår vackra fjällvärld. Många undrar om man successivt kommer att attackera fjällvärlden ytterligare med andra medel. Skall man stänga av fjällvärlden?

Jag har sett den karta som den s.k. bullerutredningen arbetar med. De zonförslag som är upptagna i bullerutredningen bearbetas vidare av Naturvårdsverket. Där diskuterar man ytterligare s.k. svarta zoner. Bullerutredningen har delat in fjällvärlden i tre olika zoner. Den första zonen – vildmarkszonen – är markerad med svart på kartan. Den zonen skall vara helt fri från motortrafik. Det gäller såväl skoter- som flygtrafik. I den andra zonen – friluftszonen – skall man tillåta en viss skotertrafik. I den tredje zonen – skoterförbudszonen – kan skoter framföras efter speciella leder, enligt samma regler som i nuvarande förbudsområden.

Det är fråga om stora ytor. Jag vågar påstå att det sammantaget rör sig om ytor motsvarande ett normalstort län i landets södra delar.

Jag har erfarit att Norrtälje kommun är expertområde för problem med båt- och skotertrafik. I Västerbotten och Norrbotten har man däremot inte ens blivit tillfrågad.

I regeringen ingår partier som gör gällande att de är motståndare till olika slag av förbud. Det är därför förvånande att denna regering har för avsikt att ytterligare berika floran av förbud. Jag är definitivt motståndare till dessa förbud. Man måste lösa problemen med information och åter information. Jag hoppas att regeringens förslag till att minska problemen med buller i fjällvärlden kommer att utmynna i ett ytterligare utflöde av information på det här området.

Herr talman! Jag vill först tala om att jag inte är stockholmare. Numera är jag dessutom glesbygdsbo. Jag är mycket väl medveten om att snöskotern utgör ett viktigt arbetsfordon i skogslänen och andra snörika områden. Snöskotrarna är också ett viktigt transportfordon för människor som bor långt ute på landsbygden. Det finns ett medvetande om detta. Jag talar nu för mig personligen, men detta medvetande finns också inom departementet där vi skall arbeta med dessa frågor. Jag utgår ifrån att utredarna har haft kontakt med människor som är berörda av det här.

Jag håller med om att ett sådant här fordon naturligtvis ökar tillgängligheten till marker t.ex. för handikappade men också för den bofasta befolkningen i exempelvis Norrlands inland. I det avseendet är vi överens.

Däremot vill jag bemöta Sten-Ove Sundströms påstående att en samling naturromantiker centralt skulle ha kommit på att man skall se över snöskoteråkandet och begränsa bullret. En majoritet i riksdagen har ställt sig bakom att man skall göra det. I kommittédirektiven till utredningen om åtgärder mot buller i fjällområden och skärgårdar, som förre miljöministern Birgitta Dahl utfärdade, står det, utifrån en proposition om en god livsmiljö som den föregående regeringen lade fram, att en alltmer omfattande användning av flygplan, helikoptrar och terrängfordon i fjällområden samt ett ökat antal motorfarkoster i skärgårdsområdena har medfört bullerproblem i områden där tystnaden borde vara en viktig kvalitet. Det finns en bakgrund till varför man gör denna utredning. Riksdagen har begärt att en samlad aktionsplan mot buller skall utarbetas. Det rör sig således om ett regelrätt uppdrag från riksdagen.

Utredningar görs för att skaffa fram ett kunskapsunderlag så att man skall kunna fatta bra beslut. Jag tycker att vi i Sverige hanterar utredningar som om de var något slags färdigutarbetade förslag. Det är fel att se det så. Utredningen arbetar självständigt. Naturvårdsverket har t.ex. tagit ett eget initiativ och överlämnat synpunkter på snöskoteråkandet i fjällområden till utredningen. Rikspolisstyrelsen har i en utredning också arbetat fram synpunkter självständigt. Man tar där upp sådana frågor som ni nämnde. Det gäller t.ex. frågan om obligatoriskt förarbevis och registreringsnummer.

Vi kan konstatera att det finns ett problem. Vi har ungefär 200 000 snöskotrar i Sverige i dag. Alla är inte medvetna om att man måste ta hänsyn till naturområden och sina medmänniskor när man använder snöskotrar. Vi är ensamma om att ha allemansrätt i Sverige. Allemansrätten leder ibland till att naturen utsätts för stora påfrestningar, t.ex. när det gäller användning av terränggående fordon. I andra länder måste man i regel ha ett tillstånd för att fara fram, på ett helt annat sätt än vad vi behöver här i Sverige.

Jag tycker därför att denna debatt är viktig. Vi måste få de människor som inte har förståelse för det här att använda en snöskoter på rätt sätt. Det gäller att kombinera önskemålen. Man skall ta hänsyn till djurlivet och naturmiljön och människors önskan om att det skall finnas ostörda områden. Detta måste dock vägas samman med behovet av ett sådant här fordon i de områden som ni nu talar om.

Vi har en reglering av detta. Men regleringen har tydligen inte varit riktigt effektiv, eftersom denna kritik kommer fram. Därför är det nödvändigt att

försöka få fram vad kritiken egentligen riktar in sig på och vilka åtgärder man kan ta till.

Jag måste fortfarande säga att jag i dag inte kan och inte vill direkt uttala att vi t.ex. skall ha förarbevis eller registrering. Om jag uttalade mig på det sättet skulle jag föregripa remissomgången. Jag tycker att utredningen skall få lämna fram sitt självständiga förslag. Det kommer att ske i mars, och sedan skall förslaget ut på en remissomgång. Därigenom får vi ett kunskapsunderlag som skall göra det möjligt för oss i regeringen att lägga fram ett bra förslag.

Anf. 43 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Ibland undrar man vilken kritik som statsråden i regeringen lyssnar på. Den kritik mot snöskotern som fordon förekommer inte i någon större utsträckning i de län där man använder snöskoter. Jag har en känsla av att det oftast är människor på central nivå som bildar sig en uppfattning om en verklighet som de egentligen inte känner till.

I de regioner där det finns snö och man använder snöskotrar har man redan utvidgat de förbudszoner som finns kring städer och andra områden. Det har gjorts under senare år. Det sker alltså en anpassning för att människorna i städer och tätbebyggda områden inte skall bli störda. Denna anpassning har i stor utsträckning redan skett i kommunerna i Norrlandslänen.

Jag har svårt att förstå varför man nu skall komma med nya stora områden där man vill skapa bullerfria zoner.

Jag har naturligtvis inte begärt att statsrådet här i detalj skall redovisa vad som eventuellt kan komma att ske. Men om man lägger ut en utredning på Rikspolisstyrelsen måste den ju ha ett syfte. När man då kommer med sådana här, i mitt tycke, korkade förslag som bandmärkning, begränsning av motorstyrka, körkort och annat på terränggående fordon, tycker jag att statsrådet borde redovisa en principiell syn. Görel Thurdin har ju i alla fall de här frågorna inom sina domäner.

Jag måste också ta tillfället i akt och ta upp frågan om den personliga integriteten som vi debatterade när det gällde avskaffandet av fritidsbåtsregistret. Regeringens företrädare i kammaren poängterade då gång på gång hur viktigt det var med den personliga integriteten. Bandmärkning på snöskoter innebär ju att den väg man kört märks upp exakt. Det syns på avtrycken i snön. Jag tycker att statsrådet nu kunde ta chansen och redovisa sin principiella syn på detta. Är en bandmärkning av snöskotrar ett hot mot den personliga integriteten?

Anf. 44 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Efter att tidigare ha arbetat tillsammans med statsrådet i samma utskott under flera år är jag väl medveten om att statsrådet inte är stockholmare, utan norrlänning som jag. Men förslag som kommer från den kungliga huvudstaden betraktar vi, som kommer från periferin, många gånger som Stockholmsförslag.

Statsrådet säger att alla inte är medvetna om att man skall ta hänsyn till naturintressena. Jag tror inte att det hjälper med förbud, utan vad som behövs är information. Det finns ingen expert, förutom utredarna och möjligt-

vis några på Naturvårdsverket, som tror på förbud. Alla som är insatta i de här problemen gör gällande att det helt enkelt är information som krävs.

Man skall inte dra alla snöskoterägare över en kam. Precis som i trafiken finns det säkert också bland snöskoterägare och snöskoteråkare sådana som är oförsiktiga. De som är mest oförsiktiga, tror jag är de som kommer utifrån; de som tillfälligtvis hyr en snöskoter. Okunniga som de är, kör de oförsiktigt överallt och visar ingen hänsyn mot andra.

Jag hoppas att vi med den här debatten i alla fall har fått utredarna på rätt spår så att de kommer med andra förslag än de som hittills offentliggjorts.

Anf. 45 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tycker att alla debatter är viktiga eftersom de alltid, som Bruno Poromaa sade, leder till nya vinklingar och ger signaler till dem som är involverade i olika processer. De här debatterna är ju just ett led i en viktig process som skall leda fram till ett bra beslut. Jag vill också försäkra att åtminstone när jag leder arbetet att utifrån utredningsmaterial ta fram förslag är vi oerhört lyhörda för remissinstanser och försöker se hur man skall kunna sammanväga olika intressen. Men vi har också ett ansvar att se till att vi värnar om vår miljö och de kvaliteter vi har.

Jag håller med Bruno Poromaa om att information är oerhört viktigt, om vi skall klara av frågan om allemansrätten på ett bra sätt; det gäller oavsett om det är barmark eller snö. Man kan naturligtvis förbättra informationen.

Polisen har inte fått i uppdrag av regeringen att utreda frågan. Polisen har uppmärksammat att problemen med snöskotertrafiken har ökat, och har därför undersökt hur man skall kunna göra för att nå dem som gör fel och se till att de som gör rätt får fortsätta att använda sitt fordon. Det är deras utgångspunkt. Jag har haft kontakt med länsstyrelsen som också påtalar att det faktiskt finns ett problem med snöskoteråkandet. Man riktar sig ju i den kritiken inte mot de människor i Norrlands inland som behöver snöskotern som fordon eller arbetsfordon i skogen. Jag är övertygad om att det inte är det det handlar om. Det handlar om fritidsåkandet, där människor inte tar tillräcklig hänsyn.

Jag har fått brev från norra Sverige, från en ung pojke som säger som ni: Han tycker att snöskotern är nödvändig för dem som bor i Norrlands inland. Samtidigt säger han att det finns de – och då hänvisar han till dem som bor söder om Dalälven – som inte förstår sig på att använda snöskotern, och han har åsikter om hur man skall reglera detta. Det finns människor som är bofasta i Norrlands inland och ändå ser att det kan finnas problem.

Jag tycker inte att vi i första hand skall se motsättningarna. Jag kan förstå att ni reagerar på förslag som kommer från olika instanser. Men eftersom de inte har kommit från regeringen tycker jag inte att jag behöver ställas till svars för dem. Vi tittar naturligtvis på frågan om personlig integritet när vi lägger ett förslag och väger den mot de övergripande miljömål som riksdagen har slagit fast. Jag vill återigen säga att riksdagen har begärt av regeringen att man skall ta fram en samlad aktionsplan mot buller och förslag som innebär att man minskar bullret i fjällområdet och i skärgårdarna. Det uppdraget försöker vi nu leva upp till. Vi kan ju fortsätta diskussionerna när

utredningen har lagt sitt förslag och remissvaren har kommit in. Då får vi anledning att komma tillbaka till den här diskussionen.

När det gäller vilka som ingår i utredningen vill jag säga att det finns representeranter för Jämtland och Härjedalen, och dessa får väl ändå betraktas som Norrlands inland där det finns snö – åtminstone nu.

Anf. 46 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade hoppats att statsrådet skulle kunna ge några indikationer på att man inte ställer upp på de grövsta, som jag uppfattar det, dumheterna i utredningen. Vi får hoppas att de är bortstädade när det så småningom kommer ett förslag till riksdagen.

Det finns naturligtvis problem även när det gäller snöskotrar. Många svåra olyckor inträffar t.ex. på grund av alkoholförtäring. Vi har på senare tid haft olyckor där minderåriga, alltså personer under 16 år, varit inblandade. Men det är mycket viktigt att man inte skapar hårda byråkratiska regler för att komma åt undantagen. Det krånglar bara till det för de vanliga snöskoterägarna. Det är viktigt att notera.

Mitt råd till Görel Thurdin blir framför allt att överväga reglerna för hjälmanvändning. Det tror jag är mycket viktigt när man kör snöskoter. Prioritera frivilligutbildningen inom snöskoterklubbarnas ram. Ta upp diskussionen med försäkringsbolagen så att de skoterägare som genomgår en frivillig förarutbildning får en ordentlig rabatt på sin försäkring. Skapa en positiv inställning till frivillig utbildning i klubbarna. Höj skoterklubbarnas status; det tror jag är viktigt för att man skall komma till rätta med problemen. Sluta med att föra fram några hopplösa byråkraters förslag. Gör något positivt för att värna om snöskoterns framtid. Lyssna på människorna, framför allt i de bygder där man kontinuerligt använder de här fordonen, och hör vad de tycker. Se upp litet för centralbyråkraterna och regeringskansliet, annars kan förslaget hamna snett.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1992/93:48 om EES-avtalet och offentlighetsprincipen

Anf. 47 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Per Stenmarck har i en interpellation frågat mig vad regeringen har gjort för att värna om den svenska offentlighetsprincipen i samband med EES-förhandlingarna, hur regeringen avser att fortsätta att värna om offentlighetsprincipen i de kommande medlemsförhandlingarna och om regeringen uppfattar den svenska offentlighetsprincipen som hotad genom närmandet till EG.

Jag vill inledningsvis ange den grundåskådning som jag menar bör prägla lagstiftningsarbetet i fråga om offentlighet och sekretess vid ett närmande till övriga Europa.

Som Per Stenmarck pekar på är offentlighetsprincipen grundlagsfäst genom bestämmelser i tryckfrihetsförordningen. Principen om fri tillgång till

de allmänna organens handlingar lades första gången fast i 1766 års tryckfrihetsförordning och har således gällt i vårt land i över 200 år. Den har därigenom satt sin prägel på den svenska förvaltningen och påverkat attityder och värderingar i samhället. Man kan säga att den sitter i benmärgen hos oss. Vi kan därför inte tänka oss att vara utan den.

Även om offentlighetsprincipen och även de offentliga funktionärernas yttrandefrihet och meddelarfriheten är omistliga inslag i vår rättsordning är de dock inte utan undantag. Inskränkningar i rätten att ta del av allmänna handlingar får därför göras om det är påkallat av hänsyn till vissa i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen angivna intressen, där behovet av sekretess är särskilt starkt. Som exempel på sådana intressen kan nämnas rikets förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation och skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Begränsningar av motsvarande slag finns i yttrandefriheten och meddelarfriheten.

Sverige och Finland har länge varit ensamma om att tillämpa offentlighetsprincipen, men på senare år har även andra länder inom EG, t.ex. Danmark, Frankrike och Nederländerna, anlagt samma synsätt. Sverige är dock, såvitt bekant, fortfarande ensamt om att ha principen grundlagsfäst.

Även om några av EG:s medlemsländer alltså tillämpar en offentlighetsprincip tillämpas den inte av alla och inte heller av EG som sådant. EG-institutionerna bestämmer själva om en handling skall lämnas ut eller inte. Offentlighetsreglerna ser alltså olika ut i EG och dess medlemsländer. EG ställer heller inte krav på att dessa regler skall harmoniseras utan varje medlemsland får ha den lagstiftning som passar förhållandena i det landet bäst.

På vissa håll i EG:s regelverk finns emellertid sekretessregler som medlemsländerna – utifrån sina skilda utgångspunkter – måste anpassa sin lagstiftning till. Det gäller framför allt sekretess för övervägandena vid EG-rådets möten och för uppgifter som enskilda enligt dessa regler skall lämna till EG-kommissionen eller till nationella myndigheter om sina ekonomiska förhållanden.

Sådana sekretessregler återfinns också i några av de EG-rättsakter som Sverige genom EES-avtalet åtagit sig att införliva med svensk rätt.

Det är självklart att Sverige skall uppfylla de åtaganden som följer av EES-avtalet. Detta innebär emellertid inte att vi måste göra på precis samma sätt som man gjort i något av EG:s medlemsländer. Införlivandet bör i stället ske på ett sådant sätt som passar vår rättssystematik, också när det gäller offentlighet och sekretess.

Det bör i sammanhanget också framhållas att allt förhandlingsarbete, också det internationella, som regel ställer krav på viss sekretess så att t.ex. egna förhandlingspositioner inte blir tillgängliga för motparter i arbetet, vilket skulle göra att svenska intressen inte kan drivas på bästa sätt. Också ett sådant förfarande som det hos kommissionen och domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg är kringgärdat med sekretess som kan te sig främmande för vår traditionella öppenhet. Det är emellertid svårt att hävda att Sverige skall avstå från internationellt samarbete därför att detta är förknippat med krav på sekretess i verksamheten. En annan sak är att Sverige med kraft bör driva uppfattningen att offentlighet är ett viktigt värde också i det mellanfolkliga samarbetet. Detta är ingen orealistisk linje med tanke på att

den svenska offentlighetsprincipen – liksom bl.a. justitieombudsmannaämbetet – tillhör de från början unika svenska rättsliga företeelser som sprider sig till allt fler länder.

Så till Per Stenmarcks frågor om vad regeringen har gjort för att värna om den svenska offentlighetsprincipen i samband med EES-förhandlingarna och hur regeringen avser att fortsätta att värna om offentlighetsprincipen i de kommande medlemskapsförhandlingarna.

När det gäller offentlighetsprincipen och EES-förhandlingarna har statsrådet Dinkelspiel i ett interpellationssvar den 13 november 1992 redogjort för hur offentlighetsprincipen fungerar i internationella förhandlingar samt förklarat att förhandlingsmaterialet rörande EES i den utsträckning det är möjligt nu skall offentliggöras.

Som Per Stenmarck påtalar har den senaste tiden den svenska offentlighetsprincipens förhållande till ett EG-medlemskap uppmärksamats och debatterats i massmedierna och på andra håll, vilket jag i och för sig tycker har varit mycket positivt. Från regeringens sida har vi vid upprepade tillfällen förklarat att vi inte anser offentlighetsprincipen vara förhandlingsbar.

Jag bestämde redan i november 1992 att besöka Bryssel och klargöra den svenska inställningen, och den 7 januari i år besökte jag EG-kommissionen. För flera av dess företrädare, bl.a. dess vice president Henning Christophersen, redovisade jag då den svenska offentlighetsprincipen och lade fram vår ståndpunkt i saken.

Kommissionens företrädare visade sig vara väl insatta i den svenska offentlighetsprincipen och såg inte några problem med att Sverige som medlem behåller den. Från EG:s sida fanns därför inte heller någon anledning att ta upp offentlighetsprincipen i medlemskapsförhandlingarna. Man upplyste vidare om att kommissionen i linje med strävandena mot en ökad öppenhet kommer att dra tillbaka förslaget om en EG-förordning om sekretess.

Den oro som funnits, att den svenska offentlighetsprincipen vid ett EG-medlemskap skulle vara hotad, har alltså varit obefogad. Den svenska regeringens inställning i fråga om offentlighetsprincipen har nu framförts till EG och kommer även fortsättningsvis att med kraft framhållas.

Anf. 48 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Svaret är i huvudsak utförligt och positivt och klarlägger regeringens inställning i frågan.

Inför det EES-avtal som riksdagen med mycket stor majoritet tog ställning till för några månader sedan fanns det ett antal frågor som många människor var tveksamma inför. Av dessa frågor ansåg jag att frågan om hur den sedan långt mer än 200 år grundlagsskyddade offentlighetsprincipen skulle hantearas var den kanske allra svåraste frågan.

Det fanns, och finns förmodligen fortfarande, hos många människor en gedigen osäkerhet och tveksamhet inför det som man ansåg vara ett allvarligt och farligt misstag. Jag tror att detta förhållande, i viss utsträckning, bottnade i ett antal uttalanden, uttalanden – även från statsråd – som onekligen inte var, som jag ser det, alldeles glasklara.

Det skapade en osäkerhet om vad regeringen ansåg, nämligen huruvida

offentlighetsprincipen var värd att försvara, huruvida offentlighetsprincipen var möjlig att förena med ett EES-avtal och ett EG-medlemskap och vilka konsekvenserna genom EES-avtalet skulle bli för denna grundlagsskyddade rättighet. Jag tror att väldigt många människor resonerade precis på det vis som statsrådet i dag uttrycker med orden: "Man kan säga att den sitter i benmärgen hos oss. Vi kan därför inte tänka oss att vara utan den."

Det är också värdefullt att statsrådet betonar att offentlighet har ett viktigt värde också i det mellanfolkliga samarbetet. Framför allt bör detta vara en alldeles normal företeelse i relationerna mellan demokratiska stater och även i relationerna till en organisation uppbyggd av demokratiska stater. Just därför tycker jag att svaret är positivt. Om det har rått tvivel kring regeringens inställning och regeringens intentioner att inför EG försvara offentlighetsprincipen kan det nu knappast längre råda några sådana tvivel.

Det är, som jag ser det, tillfredsställande, att regeringen håller fast vid inställningen att offentlighetsprincipen skall försvaras och att regeringen nu också aktivt har agerat i frågan.

Statsrådet har redogjort för sitt besök i Bryssel i förra veckan och för mötet med bl.a. EG-kommissionens vice president Henning Christophersen, då offentlighetsprincipen diskuterades. Jag har från flera håll fått bekräftat det positiva svaret därifrån.

I det svar som jag har fått i dag sägs att offentlighetsprincipen har fått ökad spridning bland EG:s medlemsländer. Det finns dock inte någon sådan princip inom EG:s institutioner. De avgör i stället själva om en handling skall vara offentlig eller inte. Samtidigt sägs också i svaret att varje medlemsland får ha den lagstiftning som passar förhållandena i det landet bäst.

Jag tycker ändå att det finns anledning för mig att ställa några frågor när det gäller de kommande relationerna mellan Sverige och EG.

För det första: Av svaret framgår att det finns två områden där medlemsländerna måste anpassa sin sekretesslagstiftning. Det gäller handlingar från ministerrådet och sådana handlingar som enskilda skall lämna till företrädesvis EG-kommissionen. Går det i dag att göra en uppskattning av hur stor del av de ärenden som vi på detta sätt kommer i kontakt med som blir undantagna från offentlighet, dvs. hur mycket ökar egentligen sekretessen genom ett EG-medlemskap resp. genom EES-avtalet?

För det andra: Menar statsrådet att det inte behövs några lagändringar av t.ex. den svenska sekretesslagen, vid ett EG-medlemskap?

Anf. 49 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Offentlighetsprincipen är en av hörnpelarna i svensk demokrati. Det är därför lätt att förstå att frågan om offentlighetsprincipen och meddelarfriheten blir ett hett debattämne när vi i ett allomfattande integrationsarbete med andra länder närmar oss ett Europa där öppenhet inte alltid är lika självklar.

Den svenska meddelarfriheten är ju helt unik och måste till varje pris hävdas vid förhandlingar om medlemskap i EG. Strax före jul diskuterade vi här i riksdagen, med anledning av EES-avtalet, regeringens proposition om ändring i sekretesslagen. Regeringen säger sig i propositionen se en möjlighet att i mellanfolkliga sammanhang hävda den form av källskydd som gör

den svenska meddelarfriheten särpräglad. Detta är, enligt min uppfattning, en alltför svag och passiv inställning. Regeringen måste i detta sammanhang vara mer bestämd. Vårt parti kommer med kraft att arbeta för att hävda den unika meddelarfriheten och på alla sätt bidra till att den skall förbli oanfrätt.

Det som kanske har oroat den svenska allmänheten mest är den låga profil som regeringen har intagit när det har gällt att hävda meddelarfriheten och offentlighetsprincipen i europeiska sammanhang. Regeringen har gått som katten kring het gröt. Det är därför ett fall framåt när regeringen nu har fått litet drag under galoscherna, som det brukar heta, och förhoppningsvis inte längre tror att det går att smyga med offentlighetsprincipen i förhandlingarna med EG.

Statsrådet Lauréns besök i Bryssel nyligen får väl tas till intäkt för att regeringen, om än sent, börjat inse att vi bäst bidrar till ökad öppenhet i Europa genom att offensivt försvara våra egna grundlagsfästa friheter.

Den debatt om offentlighetsprincipen och meddelarskyddet som hittills förts i Sverige har varit både nyttig och välgörande. Den debatten skall vi fortsätta att föra. De som skall föra vår talan med länderna ute i Europa skall aldrig behöva tveka om att offentlighetsprincipen är omistlig för den svenska rättsordningen och för demokratin i Sverige.

Sverige är ett öppet samhälle, och vi är många som vill att Sverige skall förbli det. Ett eventuellt medlemskap i EG skall inte få ändra på detta. De statsråd som kallar dem som slåss för ett öppet samhälle för offentlighetsmaffian begår enligt min mening en stor politisk dumhet.

I en tidningsintervju efter besöket i Bryssel säger sig statsrådet Laurén vara starkt i sin övertygelse om att den svenska offentlighetsprincipen väl går att kombinera med EG:s nya öppenhet. De två systemen är, enligt intervjun, skilda men inte oförenliga. Vad som menas därmed är inte alldeles lätt att förstå, enär det inte finns något ensartat system bland EG:s medlemsländer. Jag skulle sätta värde på om statsrådet ville utveckla detta i ett kommande anförande.

Statsrådet Laurén utesluter i intervjun inte heller att offentlighetsprincipen kommer att tas upp under förhandlingarnas gång. Skall det tolkas på ett sådant sätt att det är regeringens ambition att den unika svenska meddelarfriheten och offentlighetsprincipen skall stadfästas i en uppgörelse om medlemskap?

Jag skulle vilja ge statsrådet några goda råd på vägen inför medlemskapsförhandlingarna med EG. Integrationsarbetet måste ske på ett sätt som är förenligt med den svenska offentlighetsprincipen. Grundregeln skall vara att offentlighet gäller och att sekretess utgör sällsynta undantag. Det är därför viktigt att vi från svensk sida i det kommande integrationsarbetet hävdar vår tradition av stor öppenhet i förvaltningen och att man inte tillmötesgår för oss främmande sekretessintressen.

Den svenska offentlighetsprincipen är inte förhandlingsbar. Enligt min mening är det nödvändigt att en deklaration med denna innebörd görs av regeringens företrädare i förhandlingarna med EG. När medlemsförhandlingarna är klara skall det finnas en garanti att vår unika meddelarfrihet och offentlighetsprincip förblir okränkbara.

Herr talman! Flera problem när det gäller EG-anpassningen och som rör tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen har tagits upp i debatten. I detta sammanhang tas bara problemen med offentlighetsprincipen och meddelarfriheten upp.

Svar på interpellationer

Vi har under EG-anpassningsprocessen redan erfarit problemen med en ökad mängd sekretessbelagt material. Det har skett inte minst inom EFTA-delegationen, där en stor mängd material har hanterats. Konstitutionsutskottet har också för den förra regeringen markerat att man ansåg att sekretessbeläggningen av material var alltför omfattande. Vi har haft svårigheter att få tag i konsekvensbeskrivningar från svenska myndigheter, osv.

Nu säger man att offentlighetsprincipen och, såvitt jag förstår, även meddelarskyddet inte är förhandlingsbart. Under EES-processen fick vi också deklarationer från den förra regeringen att den på en rad områden inte tänkte ge vika. Det gällde miljö, arbetsmiljö, arbetsrätt, osv. Men i praktiken fick den så småningom göra det och fick bara vissa tidsbegränsade undantag.

Jag ser väsentligen tre problem framför mig. Det första problemet är frånvaron av offentlighet när det gäller förberedelser för normgivningsprocessen inom EG. Där är hemlighetsmakeriet och bristen på offentlighet betydligt större än i Sverige med vårt öppna förfarande med departementspromemorior, remisser och en öppen debatt.

Det andra problemet är att själva besluten är sekretessbelagda och inte öppna. Detta gör att en demokratisk process i viss mån blockeras därför att man inte säkert vet hur en minister har röstat. Man kan då alltså inte rikta in sig på att av dessa skäl t.ex. byta ut en regering. Nu förs denna debatt i stor utsträckning även inom EG. Såvitt jag förstår är man på väg att lösa en del av dessa knutar så att människorna inom EG får ett större hum om hur förberedelserna går till och hur besluten fattas.

Det tredje problemet rör meddelarfriheten som, såvitt jag förstår, inte behandlas i detta interpellationssvar. Det är en speciell konstruktion som inte har någon motsvarighet inom EG. Jag tycker att det i viss utsträckning förbigås i detta svar.

I de länder som nämns här finns, vad jag förstår, ingen ovillkorlig rätt att ta del av offentliga handlingar. Men det finns heller inte, när det är fråga om en handling, någon sekretessbeläggning och ingen skyldighet att vägra lämna ut den.

Enligt vår meddelarfrihet finns det, utom i vissa speciella fall, en möjlighet för tjänstemän inom statsförvaltningen att lämna upplysningar om innehåll i sekretessbelagda handlingar. Här menar jag att det kan uppstå problem och bli en kollision.

Vi har redan sett, i det beslut som vi fattade före jul, att vi har fått göra en visserligen liten men ändå inskränkning i meddelarfriheten. Det fördes då en rätt lång diskussion i konstitutionsutskottet om de här problemen. Det finns en stark skrivning från majoriteten och en reservation från minoriteten, där man kraftfullt framhåller att den svenska offentlighetsprincipen inte får vara förhandlingsbar. Däri inbegriper jag också principen om meddelarfrihet.

Vi vet också att Tidningsutgivarföreningen och Svenska journalistförbundet protesterade mot denna lagändring, så den debatten är redan i gång.

Jag skulle gärna vilja höra en mer preciserad beskrivning av hur man tänker sig att försvara den svenska meddelarfriheten.

Anf. 51 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Fru statsråd! Det kan möjligen vara besvärande för statsrådet att få höra på så många inlägg, men jag skulle vilja tillföra debatten någonting som skulle kunna betecknas som den europeiska vardagen och med det som utgångspunkt peka på det betydelsefulla begreppet dynamik.

Det EES-avtal vi har tillfört det svenska förvaltningslivet en ny byråkrati, EFTA:s övervakningsmyndighet och domstol. Umgänget, som skall utveckla EES-rätten och som på sitt sätt utgör introduktionen av svensk förvaltning i ett europeiskt perspektiv, kommer att innehålla en formbunden kommunikation mellan den nya europeiska byråkratin och Sverige i form av notifikationer, argumenterade ståndpunkter och annat, som kommer att utväxlas mellan ESA, EFTA:s övervakningsmyndighet, den svenska regeringen och för övrigt alla de andra EFTA-regeringarna. Dessa dokument är offentliga.

Det betyder alltså att det som offentlighetsdebatten innehåller inslag av är en farhåga som egentligen inte finns. Tvärtom, skulle jag vilja säga. När vi nu introduceras i det europeiska samarbetet på det sätt som EES-avtalet innebär, får vi faktiskt ett instrument för att visa upp inför Europa hur verkningfull, nyttig och värdefull offentlighetsprincipen verkligen är i offentlig förvaltning.

Med detta som utgångspunkt vill jag också gärna peka på att det finns ett dynamiskt begrepp som ofta förnekas i debatten om vårt blivande steg in i den europeiska integrationen. Edinburghmötet avslutades som vi alla vet med ganska tydliga uttalanden om en strävan inom EG att framför allt lösa upp demokratiunderskottet. Bengt Hurtig gjorde den helt korrekta kopplingen, tycker jag, att offentligheten har ett nära samband med demokratiunderskottet. Där vet vi faktiskt att EG:s myndigheter och medlemsstater strävar efter offentlighet i ministerrådets överläggningar. Där når vi det målet.

Jag skulle vilja att svenska debattörer i högre utsträckning än hittills upplevde att det är vi själva som för någonting till Europa och inte bara accepterar de villkor Europa uppställer. Vi har mycket goda erfarenheter av många väsentliga förvaltningsavsnitt. Dem skall vi se på som en stor tillgång när vi kommer ut i det europeiska samarbetet. Vi skall med stor glädje se att vi kan tillföra Europa detta.

Till sist några ord om Kurt Ove Johanssons krav, framförda till statsrådet för kommentar, nämligen kravet om garanti i avtalet om offentlighetsprincipen. Jag skulle vilja peka på att detta öppnar en fara. Om regeringen skulle uppleva att riksdagen pressar på regeringen ett krav att i förhandlingsstarten ta upp frågan om offentlighetsprincipen, håller vi inte på vår egen mycket klart uttalade princip att den inte är förhandlingsbar. Den utgör en omistlig del av svensk förvaltning. Den är grundlagsfäst. Skulle vi börja förhandla om den på eget initiativ skulle vi, enligt min uppfattning, löpa risken att

vattna ur denna mycket fasta hållning. Offentlighetsprincipen kan inte förhandlas.

Jag skulle föreställa mig att en väg ur detta dilemma vore att regeringen i sin introduktion gjorde denna deklaration och därefter avböjde att vidare förhandla om saken, dvs. att inte eftersträva en sådan garanti som Kurt Ove Johansson har efterfrågat. Men detta kanske statsrådet kan kommentera ytterligare.

Anf. 52 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad Kurt Ove Johansson har sagt tidigare i debatten. Men det är två punkter i statsrådets svar som jag tycker att det finns anledning att säga någonting mer om. Det är att hon efter att ha talat med kommissionens företrädare "nöjer sig med" att man inte såg några problem med att Sverige som medlem bibehåller offentlighetsprincipen såsom den är utformad i Sverige.

Jag tycker inte att det räcker att under ett samtal få ett sådant yttrande. Det är trots allt de regler som kommer att finnas inom Europaunionen och inom EG som är de avgörande. Om det blir en strid om detta går det inte att komma och hänvisa till ett sådant yttrande. Vi vet inte heller hur reglerna kommer att utformas i framtiden eller om de förändringar kommer till stånd som statsrådet hoppas och tror på. Då är det de regler som gäller som skall tillämpas. Att då åberopa vad någon företrädare har sagt räcker inte. Därför fordras något mer än detta.

På nästa rad står det vidare att det från EG:s sida inte heller fanns anledning att ta upp offentlighetsprincipen i medlemskapsförhandlingarna. Nej, naturligtvis inte. Det vore mycket oklokt av EG. Det skulle kunna betyda att man kom in på frågan om ett förbehåll eller ett undantag. Det bästa sättet från EG:s synpunkt är naturligtvis att hålla tyst om detta. Sedan får reglerna och tillämpningen av dem avgöras genom proceduren inom EG, vid de domstolsavgöranden som kan bli aktuella.

Det här är en svag grund att stå på enligt min mening. Det måste alltså till något som är rättsligt bindande för att man skall stå på säker grund i det här sammanhanget. Jag medger att när det gäller EES-avtalet är problemet av mindre beskaffenhet. Det är betydligt större när man kommer in på frågan om anslutning till Europaunionen. Därför räcker inte det uttalande som gjorts.

På ett annat ställe i svaret, på s.3, sägs: "Det är emellertid svårt att hävda att Sverige skall avstå från internationellt samarbete därför att detta är förknippat med krav på sekretess i verksamheten." Naturligtvis skall man inte avstå från det. Men man måste göra garderingar, och de garderingarna måste, jag upprepar det, vara rättsligt bindande.

Anf. 53 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Det var många frågor och synpunkter.

Jag tänker börja med att bemöta Per Stenmarck som undrar om det blir fler lagändringar på grund av ett eventuellt medlemskap. I det avseendet vill jag säga att det inte går att i dag deklarera att det inte blir fråga om några som helst ändringar i sekretesslagen vid ett EG-medlemskap.

Grundlagsutredningen inför EG överväger dessa frågor, och ett betänkande är att vänta inom någon månad. Jag tror mig ändå i dag kunna säga så pass mycket som att eventuella lagändringar inte kommer att vara av mera betydande slag.

Som jag nämnde i interpellationssvaret ställer inte EG krav på en harmonisering av den här typen av regler. Vid mitt besök i Bryssel fick jag också bekräftat, som jag sagt tidigare, att man inte såg några svårigheter för Sverige att behålla sin offentlighetslagstiftning.

Jag vill tillägga att företrädarna för kommissionen var just de personer som jag ville träffa och som, förutsätter jag, var mest insatta i frågan.

Som har sagts många gånger är det regeringens strävan att inte inskränka offentlighetsprincipen mer än vad som är absolut nödvändigt vid ett medlemskap. Ett exempel vad gäller regeringens inställning är just den proposition som lades fram i höstas om ändringar i sekretesslagen med anledning av EES-avtalet. Flera av talarna här har berört den saken.

Till Kurt Ove Johansson vill jag säga följande. Ingen kan anklaga regeringen för bristande aktivitet i den här frågan. Jag vill påpeka att jag själv var först med att föra fram frågan. Det gjorde jag i en informativ debattartikel i DN i augusti. På det sättet kom debatten i gång, och därigenom har intresset för frågan under hösten blivit allt större. Frågan har alltså fått en bra belysning.

Jag har också själv på olika sätt deltagit i debatten och förklarat regeringens ståndpunkt. Så sent som förra veckan gjorde jag ett besök i Bryssel. Inom företrädare för kommissionen har jag grundligt redovisat offentlighetsprincipen och framlagt regeringens ståndpunkt.

Inom ramen för det samarbete som hela tiden pågår mellan de nordiska länderna skall också tjänstemän i Justitiedepartementet inom någon månad diskutera dessa frågor med företrädare för de övriga nordiska länderna. Jag tänker också själv ha en diskussion med den danske justitieministern i dessa frågor.

Alla dessa aktiviteter och den engagerade pressdebatten har medfört – och det kommer även den här interpellationsdebatten att göra – att denna ganska så komplicerade fråga fått en mycket bra belysning. Nu behöver ingen vakna fem i tolv och anklaga regeringen för bristande information. Tvärtom är det få frågor som har blivit så väl belysta inför ett EG-medlemskap som just den här frågan, och jag tycker att det är mycket bra att den har blivit det.

Vi har alltså aldrig haft för avsikt att smyga med den här frågan, Kurt Ove Johansson! Vad debatten handlade om var till att börja med att vi skulle *förhandla* om den här frågan. Där har jag ända från början intagit ståndpunkten att offentlighetsprincipen inte är förhandlingsbar. Det har jag sagt gång på gång, och riksdagen har också ställt sig bakom detta genom uttalanden från konstitutionsutskottet.

Även jag och regeringen anser att offentlighetsprincipen är omistlig. Jag har väldigt tydligt i mitt interpellationssvar klargjort vår inställning.

Däremot skall vi naturligtvis i alla möjliga och omöjliga sammanhang föra fram vår inställning. Det kan vi på olika sätt göra även under medlemskapsförhandlingarna utan att vi de facto förhandlar om frågan.

Vi skall alltså på alla sätt hävda vår öppenhet. Men den garanti som Kurt Ove Johansson efterlyser – man kan väl säga att även Hans Göran Franck efterlyser den – menar jag är svår att uppnå utan att den här frågan tas upp till förhandling. Jag kan inte riktigt förstå hur man rättsligt så att säga skall kunna stadfästa den här frågan, som Hans Göran Franck sade, utan att man förhandlar med EG om den. Det är alltså något som vi menar att vi *inte* skall göra.

Anf. 54 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Först vill jag säga att jag tycker att det som Nic Grönvall förde in i debatten, nämligen att vi på olika sätt faktiskt har väldigt mycket att tillföra Europa i debatten, är en utomordentligt viktig sak. Offentlighetsprincipen är exempel på något som vi varit först med och som det finns anledning att försöka att föra vidare.

Jag håller med statsrådet om att frågan under de senaste månaderna har fått en utomordentligt bra belysning. Som jag bedömer saken nu kan det inte råda något tvivel om regeringens inställning i frågan.

Offentlighetsprincipen är inte förhandlingsbar, som statsrådet alldeles nyss sade.

Statsrådet säger också i sitt svar att vi knappast kan avstå från internationellt samarbete därför att detta ställer krav på sekretess i verksamheten. Det är naturligtvis riktigt.

Förmodligen får vi också respektera att EG i balansgången mellan offentlighet och personlig integritet ofta gör en annan bedömning än Sverige. Det är bl.a. därför som EG gör sin bedömning när det gäller uppgifter som enskilda människor skall lämna till EG-kommissionen.

Frågan är i vilken utsträckning sekretessbestämmelser i Sverige också kommer att omfatta saker som tidigare inte omfattats av sådana här regler. Jag tolkar statsrådets kompletterande svar så, att någon sådan utvidgning av sekretessen inte blir nödvändig. Jag registrerade nämligen just orden "inte av mer betydande slag".

Vi var först med offentlighetsprincipen, och vi är förmodligen fortfarande ensamma om att ha den grundlagsreglerad. Nu finns den också i en rad andra länder, och jag vet att det finns ett intresse för den i ytterligare några länder i EG.

Ändå sluter vi nu ett avtal med en organisation som inte har någon offentlighetsprincip – även om vissa medlemsländer har den här principen – och vi har också för avsikt att bli medlem i denna organisation.

Jag vill avsluta inlägget med att fråga: Vilka problem i fråga om Sveriges relationer till EG ser statsrådet i det faktum att EG i sig inte har denna offentlighetsprincip?

Anf. 55 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! På en punkt är också jag överens med Nic Grönvall: Sverige har naturligtvis mycket att tillföra Europa i övrigt när det gäller offentlighetsprincipen. Därför sade jag i mitt inledningsanförande att det är viktigt att vi är offensiva när det gäller att försvara våra grundläggande friheter på det här området.

Jag tror att det bästa vi kan göra för Europa är att vi markerar mycket hårt att den svenska offentlighetsprincipen inte är förhandlingsbar. Men då gäller det också att vara mycket offensiv på området.

Nu säger statsrådet Laurén att ingen kan klandra regeringen på den punkten. Jag tycker att det är litet egendomligt, för jag anser att jag har fullgoda skäl att klandra regeringen för passivitet på just denna punkt. Framför allt har regeringen bidragit till den osäkerhet kring frågan som i dag finns i Sverige. Det har ju förekommit mycket luddiga uttalanden i olika sammanhang.

Det är inte bara jag som har dragit den slutsatsen. Många människor som är ganska framstående på det här området har nämligen dragit samma slutsats.

Jag tänker t.ex. på Bo Strömstedt och Hans Schöier, som var ordförande i 1977 års yttrandefrihetsutredning. Det är inte vilka personer som helst, som på samma grunder som jag känner sig tveksamma till regeringens agerande på det här området.

Skälet till att jag till statsrådet ställde frågan om att stadfästa meddelarfriheten i medlemskapsförhandlingarna är att jag framför mig har en tidningsintervju med statsrådet i samband med hennes resa till Bryssel. Åtminstone enligt tidningsuppgiften sade hon så här: "Det utesluter inte att frågan tas upp under förhandlingarnas gång för att på något sätt stadfästas i uppgörelsen om medlemskap." Det uttalandet, vilket statsrådet tydligen gjorde i Bryssel, har jag framför mig.

Nu känner jag statsrådet Laurén från andra sammanhang, bl.a. KU, där jag åberopat sådana här tidningsartiklar. Då har statsrådet förklarat: Det har jag aldrig sagt.

Skulle det vara så att statsrådet inte känns vid det här uttalandet heller, har hon snart ett världsrekord i att bli missförstådd av journalister och av den svenska pressen. Men det kanske går att få besked på den här punkten om statsrådet har sagt detta eller inte.

Anf. 56 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag fick inte någon större klarhet i hur man tänker fortsätta försvaret för meddelarfriheten, som jag anser vara en av de springande punkterna.

I Romfördragets artikel 214 sägs om tystnadsplikten för gemenskapens tjänstemän och andra befattningshavare: Medlemmar i gemenskapens institutioner, medlemmar i kommittéer samt tjänstemän och övriga anställda inom gemenskapen skall även efter det att deras uppdrag upphört vara förpliktade att inte lämna ut upplysningar som omfattas av sekretess, särskilt uppgifter om företag, deras affärsförbindelser och deras kostnadsförhållanden.

Alltså även efter det att tjänstemännens uppdrag upphört gäller tystnadsplikten.

Det var någon som nämnde ordet dynamik och sade att det kommer nya direktiv och idéer inom EG. Det som kom i oktober 1992 gällde problemet med hur man skulle hantera sekretessen. Man delade in i tre nivåer hur man skulle kunna snoka rätt på hur uppgifter hade läckt ut. Det är förslaget på detta område som man nu vill dra tillbaka och ytterligare fundera på. Den

hittillsvarande ordningen har ju varit att det har läckt ganska friskt. De som har haft goda kontakter har kunnat få ut uppgifter från EG-maskineriet.

När svenska tjänstemän kommer in i systemet förväntar sig naturligtvis EG:s myndigheter att de kommer att följa de principer som finns inom EG. Där ser jag i varje fall en risk för att det kan bli en konflikt mellan Sverige och EG om hur vi tillämpar de fördrag som i framtiden kommer att bli gällande. Jag skulle ha velat ha det vidare markerat hur man tänker utveckla försvaret för vår unika meddelarfrihet som, såvitt jag förstår, inget annat land och inte heller EG har.

Anf. 57 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Den svenska ståndpunkten är att vi inte kan gå med på några inskränkningar i de regler som vi har. Delvis motsatta regler finns inom EG och i Maastrichtfördraget. Att det här inte är förhandlingsbart innebär inte att frågan inte kan tas upp för att på det viset få ett förbehåll om och få det klart fastställt att man inte avser att inkräkta på de svenska reglerna. Förhandlingsbarheten i det här sammanhanget uppfattar jag så, att det inte är möjligt för Sverige att kompromissa om de principer och regler som vi har.

Däremot är det av största vikt att vi får ett rättsligt bindande besked om att man inte kommer att inkräkta på de principer och regler som vi har. Det är detta som ligger i kravet på att vi vill ha en garanti för att vi får upprätthålla vår egen ordning.

Anf. 58 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Fru statsråd! Jag vill i diskussionen om det behövliga resp. inte behövliga beträffande sekretessregler gärna göra meddebattörerna uppmärksamma på att det inom ett nytt område där vi verkligen möter en ny materiell rätt, inom konkurrensområdet och offentlig upphandling, är fråga om regelverk som är till för medborgarna. De skall gynna medborgaren och konsumenten och skall framtvunga en hederlig och öppen upphandling. Skall systemet fungera är det alldeles givet att de övervakande myndigheterna måste få arbeta under sekretess. Jag föreställer mig att det är just detta område som har förespeglat statsrådet när formuleringarna om sekretess har använts. Där sekretessen blir nödvändig måste den användas, och vi måste följa de regelverk som vi biträder därför att vi bedömer att de tillför vårt samhälle någonting nytt och bättre. Det är viktigt att komma ihåg.

Sedan till debatten om en garanti och rättsligt bindande dokumentation. Vi skall komma ihåg att det finns andra omistliga områden av svensk rätt som det inte skall förhandlas om, bl.a. allemansrätten. Den skiljer sig från andra på det sättet att den inte är grundlagsfäst, men den är lika omistlig för den svenska medborgaren som offentlighetsprincipen och meddelarskyddet. Skulle vi, genom att försöka åstadkomma en rättsligt bindande dokumentation, hos EG börja introducera tanken att vi uppfattar att Romtraktaten, Enhetsakten eller Maastrichttraktaten innefattar något slags uttalanden som skulle begränsa allemansrätten resp. vår rätt att styra våra handlingar, skulle vi övertolka vår egen situation till dess försvagande.

Jag förstår Hans Göran Francks och Kurt Ove Johanssons bekymmer i denna fråga. Jag skulle önska att man, utan att förlora någonting, hade kun-

nat driva frågan om en garanti. Jag anser – jag vill gärna att herrarna tänker igenom det en gång till – att det ligger en fara i att driva det här som ett speciellt ärende i förhandlingarna.

Anf. 59 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill först säga till Bengt Hurtig att det bara var tidsbristen som gjorde att jag inte hann gå in på meddelarfriheten. Jag skall nu ta upp den frågan.

När jag samtalade med företrädarna i Bryssel gjordes en uppdelning i två situationer när det gäller meddelarfriheten. Den ena gäller anställda tjänstemän inom EG, den andra svenska tjänstemän i Sverige. Beträffande anställda tjänstemän inom EG menade man att dessa måste följa EG:s regler och iakta den tystnadsplikt som föreskrivs för EG-tjänstemän från alla länder. Svenska tjänstemän i Sverige är underkastade svensk lagstiftning, med andra ord våra egna regler om meddelarfrihet.

Jag redogjorde mycket tydligt för våra regler om meddelarfrihet, så där kan det inte ha uppstått några som helst missförstånd. Att vi har den här formen av, som jag skulle vilja kalla det, förstärkt källskydd för uppgiftslämnare föranledde inte några invändningar från EG-kommissionens sida. Förslaget om EG-förordning om sekretess, som innehöll vissa regler om efterforskning av uppgiftslämnare och säkerhetskontroll, har kommissionen beslutat sig för att dra tillbaka.

I tidningsartikeln, Kurt Ove Johansson, har jag nog tyvärr blivit missförstådd även i detta avseende. Vad jag sade var att det var mycket tänkbart att vi skulle ta upp offentlighetsprincipen i den introduktion som vi skall ge inför medlemskapsförhandlingarna. Detta har tydligen uppfattats av journalisten som att offentlighetsprincipen skulle stadfästas, men jag har inte sagt någonting om stadfästelse.

Däremot har jag tidigare sagt, och jag kan säga det igen, att vi kommer att framhålla offentlighetsprincipen i alla möjliga sammanhang och även under förhandlingarnas gång, men inte som en fråga för förhandlingar. Jag vill gärna understryka det som Nic Grönvall sade, eftersom jag har precis samma uppfattning, dvs. att det snarare innebär en försvagning av vår position att driva denna fråga och kräva någon typ av rättslig garanti. Jag har fortfarande svårt att se hur frågan skall kunna drivas utan att den de facto kommer upp till förhandling. Men det är ingen som vill att vi skall förhandla om offentlighetsprincipen.

Jag vill också gärna understryka det som Nic Grönvall sade om att det är vi som har något att tillföra det övriga Europa när det gäller offentlighetsprincipen. Det var med ett positivt intresse som man från kommissionen tog emot den information som jag lämnade om offentlighetsprincipen. Min bestämda uppfattning är att man inom EG nu rör sig i riktning mot den nordiska uppfattningen om offentlighet. Det är naturligtvis en inställning hos EG som vi på alla sätt skall söka understödja.

Den praktiska tillämpningen förefaller ändå inte att vara så olika. Arbetspapper är ju inte offentliga handlingar enligt båda systemen. Sådana papper lämnas inte heller ut i Sverige. Det är framför allt dokument som innehåller medlemsländernas förhandlingspositioner som inte lämnas ut, vilket över-

ensstämmer med vad som är brukligt vid internationella förhandlingar och med det som i övrigt tillämpas i Sverige.

Det är helt klart att det är den svenska regeringen som bestämmer vilken sekretess som skall tillämpas i enlighet med vår nationella lagstiftning, naturligtvis med hänsyn till medparterna i samarbetet. När det gäller sådana handlingar som kommissionen lämnar till en medlemsstat kan i regel medlemsstaten lämna ut dessa fritt. Det är alltså i huvudsak handlingar beträffande medlemsstaternas förhandlingspositioner som kommer från Ministerrådet som är hemliga.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck och Bengt Hurtig anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 60 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är klart att diskussionen mellan mig och statsrådet Laurén kan framstå som litet egendomlig. Jag citerade ett uttalande av statsrådet i en tidning, men hon säger att hon inte har gjort detta uttalande. Jag har även i andra sammanhang mött statsrådet Laurén, då hon alltid blivit missförstådd i tidningspressen. Det är kanske detta som är kardinalfelet, att statsrådet Laurén ofta blir missförstådd när hon uttalar sig i frågor. Det bidrar kanske till att den här debatten har uppkommit.

Samtidigt tycker jag att det är väldigt konstigt att en journalist vid en intervju av ett statsråd skriver att det inte är uteslutet att frågan tas upp under förhandlingarnas gång för att på något sätt stadfästas i uppgörelsen om medlemskap. Det är mycket märkligt att man som journalist uppträder så, att man fabulerar ihop sådant, utan att statsrådet över huvud taget ens har använt dessa ord. Men jag skall inte fortsätta den debatten. Jag konstaterar bara att statsrådet tyvärr alltför ofta blir missförstådd av journalister. Det bidrar till att försvåra den här debatten och naturligtvis till att skapa osäkerhet om regeringens inställning i en för vårt land utomordentligt viktig fråga.

På s. 4 i sitt svar säger statsrådet att kommissionens företrädare är väl insatta i den svenska offentlighetsprincipen. Man såg inte några problem med att Sverige som medlem behåller denna princip. Det är ett muntligt uttalande från kommissionen, som det kanske inte skulle vara så svårt att få på papper, så att det inte blir fråga om ett nytt missförstånd. Det är precis det som Hans Göran Franck och jag här har talat om. Det hade varit välgörande för debatten med ett sådant skriftligt besked.

Statsrådet Laurén sade att Europas länder i övrigt är på väg mot en större öppenhet, men jag tror inte att man skall dra alltför stora växlar på detta. Visserligen är det sant att öppenheten har ökat, men man skall komma ihåg att det inte finns något meddelarskydd i de länder som brukar nämnas i dessa sammanhang, t.ex. i Nederländerna. Tvärtom har man i dessa länder en särskild tjänsteman som har till uppgift att spåra offentlighetsanställda som lämnar ut hemliga handlingar. Det finns en väldigt stor skillnad mellan den svenska offentlighetsprincipen och den som existerar i Europas övriga länder.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Anf. 61 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill återkomma till att jag ofta blir missförstådd. Det är väl inte helt ovanligt att man blir missförstådd av journalister, i all synnerhet i den ganska engagerade pressdebatt som har förts i den här frågan. Frågan är dessutom delvis av rätt så komplicerad teknisk natur. Det är kanske inte så lätt alla gånger att hålla isär de olika momenten.

Just för att undvika alla missförstånd har jag själv skrivit åtskilliga debattartiklar, varav en publicerades i Dagens Nyheter av i dag. Det har jag gjort för att på ett klart och tydligt sätt lägga fram regeringens ståndpunkt i dessa frågor. Efter dagens interpellationsdebatt kan det inte råda något som helst missförstånd om var regeringen står.

Jag vill avsluta den här interpellationsdebatten med att säga att jag är övertrygad om att vi från alla läger är helt överens om att vi skall behålla vår offentlighetsprincip och på bästa sätt försöka försvara den inför medlemskapet i EG. Vi resonerar här mera om teknikaliteter än om den faktiska inställningen.

Regeringen vill med kraft försvara offentlighetsprincipen, och det kommer den också att göra under den följande tiden. Vi kommer att använda alla tillgängliga medel som vi anser vara bäst lämpade för detta ändamål.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1992/93:61 om riksdagens sammansättning och valsystemets utformning

Anf. 62 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Göran Åstrand har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att vidga debatten om riksdagens sammansättning och valsystemets utformning.

Som Göran Åstrand anger i sin interpellation är frågor om val till riksdagen och riksdagens arbetsformer för närvarande under utredning i bl.a. Personvalskommittén och Riksdagsutredningen, och som Göran Åstrand också påpekar kommer dessa utredningar antagligen att ge underlag för ställningstaganden om förändringar inom dessa områden. Det är också enligt min mening mycket angeläget att sådana frågor förs ut för att diskuteras i en vid och allsidig debatt.

När det gäller övriga frågor som Göran Åstrand anser bör uppmärksammas vill jag erinra om att bl.a. frågan om mandatperiodens längd redan diskuteras i de informella samtal som Lars Leijonborg för med representanter för samtliga riksdagspartier inför kommande partiledaröverläggningar.

Men i dagsläget är det inte aktuellt för mig att gå in på dessa frågor; Riksdagsutredningen är dessutom inte någon angelägenhet för regeringen. Vad jag i dag kan säga är att jag skall se till att de utredningsbetänkanden som jag får presenterade för mig får en så vid och allsidig remissbehandling som möjligt. Remissförfarandet brukar också bli startskottet för en debatt i frågor som väcker intresse och engagemang. Att sådana debatter kommer till stånd och blir vida och allsidiga är självfallet angeläget men det är inte något

som jag i dag kan garantera. Men jag kommer naturligtvis att göra vad jag kan för att det skall bli ett givande meningsutbyte och kommer gärna själv att delta i debatten.

I dagsläget kan jag inte redovisa vilka förslag eller alternativ som diskuteras i de utredningar som finns. Jag anser också det vara för tidigt för mig att redan nu börja diskutera någon speciell fråga eller att föregripa utredningarnas ställningstaganden genom att starta en vid och omfattande debatt om så stora och viktiga områden som riksdagens sammansättning och valsystemets utformning är.

Anf. 63 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för beskedet. Min ambition var att aktivera regeringen. Det står här på sista raden att statsrådet inte avser att starta en sådan debatt, men nu har den ju pågått så länge vi har haft demokrati och parlamentarism i det här landet. Jag ser det som regeringens uppgift att på olika sätt med tyngd aktivera en debatt om dessa frågor. Det är därför jag har ställt den här interpellationen.

Jag ville också höra hur regeringen ser på författningsfrågorna i dag. Jag är nöjd med den beskrivning som statsrådet gör på den punkten.

Att jag har ställt den här interpellationen hänger samman med att två utredningar pågår. Det pågår också en debatt som tar upp enskildheter i det som skulle kunna kallas författningskomplexet. Den ena utredningen, Personvalsutredningen, är snart färdig. Den andra är mera en överläggning mellan partier, som Lars Leijonborg ägnar sig åt. Båda utredningarna kommer att skapa ett mycket gott underlag för debatten.

Det jag ville åstadkomma med interpellationen var ett besked om hur aktiv regeringen är i denna viktiga fråga. Hur pass mycket vill regeringen på olika sätt stimulera den här debatten? Det går att svara på det sätt som statsrådet gjorde, nämligen att frågorna formellt sett skall remissbehandlas. Men vi som lever i den politiska världen vet ju också vad som händer med en remissbehandling. Det är en relativt liten krets av närmast berörda som ger formella synpunkter på olika lagförslag. Det var inte riktigt vad jag avsåg med frågan om demokrati och valsystem, utan det var en helt annan fråga, nämligen frågan om väljarnas inflytande och insyn, om hur väljarna på ett korrekt sätt får sin representation i parlamentet. Det handlar om parlamentets kompetens, om valsystemets samspel med väljarna för att skapa den politiska majoriteten. Vidare handlar det om riksdagens storlek och mandatperiodens längd. Just i Sverige handlar det också om riksdagsval och kommunalval, som möjligen även fortsättningsvis skall genomföras samtidigt.

Detta var en exempelsamling på frågor som just nu är aktuella. Kanske är två av dem de allra viktigaste: hur lång riksdagsperioden skall vara och om vi skall ha ett personvalsinslag i valsystemet.

Jag får då notera att statsrådet gör denna formella kommentar. Men det var kanske mera attityden som jag var ute efter. Därför skall jag med de regler som gäller be att få komplettera den interpellation som jag har ställt med att ställa två frågor till statsrådet. Statsrådet har sagt att det skall bli ett remissförfarande. Men rimligen har regeringen också andra ambitioner.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Mina frågor är: Hur avser regeringen att stimulera den debatten och när avser regeringen att ta ett sådant initiativ?

Anf. 64 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag kan försäkra Göran Åstrand att jag är mycket engagerad i författningsfrågor. Det är i själva verket ett av mina huvudsakliga intressen. Jag har också med stort intresse följt de utredningar som jag själv på regeringens uppdrag har tillsatt och även grundlagsberedningen inför EG, liksom Lars Leijonborgs samtal med de olika partierna i opposition.

Jag är mycket angelägen om att vi skall få en vid och allsidig debatt. Jag tycker att det vore mycket bra om Sveriges väljare kunde engagera sig aktivt i dessa frågor. Jag tror att vi kanske nu har större möjligheter än på länge att få dem att aktivera sig också. Det visar bl.a. den mycket engagerade debatten om offentlighetsprincipen, som har förts under hösten och som närmast får ses som en konstitutionell debatt.

Hur vi skall lägga upp och aktivera den här debatten kan jag faktiskt inte i dag i detalj säga något om. Men Göran Åstrand kan vara förvissad om att jag kommer att engagera mig i denna fråga. Jag tror ändå att vi först skall ha en remissomgång för att sedan på basis av den ordna en ordentlig debatt, kanske med olika utfrågningar och liknande.

Jag förutsätter också att det blir en debatt i pressen om detta, därför att det ofta är mer verkningsfullt genom att man når ut till ett större antal personer genom en pressdebatt än vad man kanske gör genom en utfrågning. I en sådan pressdebatt kan jag mycket väl tänka mig att själv aktivt delta.

Anf. 65 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag har i min första kommentar fått framföra vad jag ville. Jag vill bara notera att regeringen har ett intresse av att debatten kommer till stånd. Det är bra och det borde vi ha som en självklar plattform. Frågan är då hur?

Att regering och riksdag har ett gemensamt ansvar för att hålla denna debatt vid liv är alldeles klart, särskilt som vi på olika punkter kan säga att det nuvarande valsystemet, den nuvarande strukturen i riksdagen och den nuvarande kompetensen kanske borde diskuteras och därmed också ändras.

Om vi har det som en gemensam målsättning handlar det om att skapa en debatt och förutsättningar för en sådan. Jag tolkar då statsrådet så att så fort de här utredningarna kommer och när Lars Leijonborgs överläggningar är färdiga, kommer regeringen att på ett aktivt sätt vitalisera den politiska debatten. Om det blir så är syftet med min interpellation tillgodosett.

Anf. 66 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Min bild är att det pågår en relativt intensiv författningsdebatt i Sverige. Jag urskiljer för närvarande två huvudspår. Det senast aktuella är kopplingen författningen – Sveriges ekonomiska problem. I allt fler ekonomiska analyser noterar man också att debattörerna förordar att spelreglerna för det politiska systemet bör ändras. Det kom nyligen en utvärdering från Expertgruppen för studier av offentlig ekonomi som handlade om budgetprocessens påverkan på statsskulden. Det är ett exempel på den rela-

tionen. Den andra huvudlinjen som också, tycker jag, förs i en växande omfattning är helt enkelt hur den svenska demokratin skall befästas och fördjupas ytterligare – hur vi skall kunna åtgärda de uppenbara brister som finns i demokratins funktionssätt.

Det finns ett inslag i Göran Åstrands interpellation som jag inte riktig förstår, nämligen tankegången att regeringen har ett huvudansvar för den samhällsdebatt som förs. Så är det väl inte riktigt. Jag anser att det i första hand är enskilda debattörer och politiska partier som har ansvar för att en vital debatt förs. Naurligtvis kan regeringen och ansvariga statsråd delta i den, men jag tycker att den här regeringen bör komplimenteras för att den har satt i gång ett omfattande arbete på grundlagsområdet, Fri- och rättighetskommittén, samt den utredning som skall överväga vilka grundlagsändringar som krävs vid EG-inträde, Personvalskommittén.

Därutöver har regeringen Bildt fullföljt en tankegång som ministären Carlsson var inne på, nämligen att kontinuerligt undersöka om de motsättningar som sedan lång tid finns när det gäller valsystemet och valperiodens längd på något sätt har avklingat så att vi nu har kommit i ett läge där det finns en gemensam nämnare som gör att vi kan gå vidare.

Jag beklagar att de samtal på den senare punkten som jag har fått ett svar för att förbereda har tagit längre tid än vad jag hade tänkt mig från början. Det beror på olika saker. Ett skäl jag kan nämna är att statsministern i det uppdrag han gav till mig i somras också nämnde personvalsfrågan. Den frågan har inslag som lämpligen diskuteras på partiledarplanet. Min uppgift är ju, som jag tidigare nämnde, att förbereda just partiledaröverläggningar.

Det viktigaste är att en rad tekniska frågor klaras ut. Det är därför mycket värdefullt att Personvalsutredningen, såvitt jag förstår, nu är i det absoluta slutskedet av sitt arbete. Det har varit svårt att i de samtal som jag har fört komma särskilt långt i personvalsfrågan innan vi vet ungefär var Personvalskommittén kommer att hamna.

Om jag sedan skall skylla på ytterligare något, tror jag att de samtalspartner som jag haft under hösten har haft en hel del annat att göra, t.ex. med Sveriges ekonomiska kris. Också detta har något försenat arbetet. Jag är emellertid optimistisk och tror att samtalen avslutas inom kort på det ena eller det andra sättet.

Det är knappast meningsfullt att ägna mer tid åt detta. Antingen måste vi snart än en gång konstatera, liksom skedde under den förra regeringens arbete, att det inte finns en tillräcklig gemensam nämnare mellan partierna på detta område, eller också konstaterar vi att det är möjligt att gå vidare. Jag hoppas mycket starkt att det finns en bas för att nu genomföra en författningsreform.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

Prot. 1992/93:51
13 januari 1993

Svar på interpellationer

10 § Kammaren åtskildes kl. 13.03.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 28 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Gunborg Apelgren

Onsdagen den 13 januari

1 §	Avsägelser	1
2 §	Svar på interpellation 1992/93:50 om ungdomspraktikplatser .. Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c) Martin Nilsson (s) Ulrica Messing (s)	1
3 §	Svar på interpellation 1992/93:30 om svensk uppföljning av Rio- konferensen	10
	Miljöminister Olof Johansson (c) Gudrun Schyman (v) Annika Åhnberg (-)	
4 §	Svar på interpellation 1992/93:55 om förurningen	23
	Miljöminister Olof Johansson (c) Rolf L Nilson (v)	
5 §	Svar på interpellation 1992/93:63 om lågkonjunkturs effekter på miljöskyddsarbetet	29
	Miljöminister Olof Johansson (c) Annika Åhnberg (-)	
6 §	Svar på interpellation 1992/93:64 om utsläpp av krom	35
	Miljöminister Olof Johansson (c) Annika Åhnberg (-)	
7 §	Svar på interpellation 1992/93:45 om körkort för snöskoter m.m. Statsrådet Görel Thurdin (c) Sten-Ove Sundström (s) Bruno Poromaa (s)	38
8 §	Svar på interpellation 1992/93:48 om EES-avtalet och offentlig- hetsprincipen	44
	Statsrådet Reidunn Laurén (-) Per Stenmarck (m) Kurt Ove Johansson (s) Bengt Hurtig (v) Nic Grönvall (m) Hans Göran Franck (s)	
9 §	Svar på interpellation 1992/93:61 om riksdagens sammansättning och valsysteemets utformning	58
	Statsrådet Reidunn Laurén (-) Göran Åstrand (m) Lars Leijonborg (fp)	

